

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری

مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان لرستان

نشریه فنی

**بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های
پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشد
کوهدشت)**

نویسندگان:

ابراهیم کریمی سنگچینی، سید حسین آرامی، احسان الوندی،
ابراهیم یوسفی مبرهن، علی دسترنج

شماره ثبت: ۶۹۱۹۰

۱۴۰۵

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری
مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان لرستان

نشریه فنی:

بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشید
کوهدشت)

نویسندگان:

ابراهیم کریمی سنگچینی، سید حسین آرامی، احسان الوندی، ابراهیم یوسفی مبرهن، علی
دسترنج

شماره ثبت: ۶۹۱۹۰

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری
مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی استان لرستان

عنوان: بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشید
کوهدشت)

نویسندگان: ابراهیم کریمی سنگچینی، سید حسین آرامی، احسان الوندی، ابراهیم یوسفی مبرهن،
علی دسترنج

ویراستار: سعید نبی‌پی لشکریان

صفحه‌آرایی و طراحی جلد: عباس صدیق

ناشر: پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری

شمارگان: ۱۰ نسخه

تاریخ انتشار: بهار ۱۴۰۵

این اثر در مورخه ۱۴۰۵/۰۲/۰۷ با شماره ۶۹۱۹۰ در مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی به ثبت
رسیده است. حق چاپ محفوظ است. نقل مطلب، تصاویر، جداول، منحنی‌ها و نمودارها با ذکر ماخذ
بلامانع است.

فهرست مطالب

چکیده	۱
۱- مقدمه و کلیات	۲
۱-۱- مقدمه	۲
۱-۲- بیان مسأله	۳
۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق	۵
۱-۴- تعاریف واژه‌های مرتبط با نشریه	۷
۲- مروری بر منابع	۸
۱-۲- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مرور منابع	۱۴
۳- مواد و روش تحقیق	۱۴
۱-۳- منطقه مورد مطالعه	۱۴
۲-۳- وضعیت جمعیتی روستاهای حاشیه پخش سیلاب	۱۷
۳-۳- انتخاب جامعه و نمونه آماری	۱۷
۳-۴- مراحل انجام تحقیق	۱۷
۴- نتایج	۲۰
۱-۴- مقدمه	۲۰
۲-۴- نتایج آمار توصیفی	۲۰
۳-۴- نتایج پذیرش مردمی و میزان و نوع مشارکت	۲۵
۵- بحث و نتیجه‌گیری	۲۸
راهکارهای پیشنهادی مبتنی بر یافته‌های نشریه:	۳۱
فهرست منابع	۳۴
ABSTRACT:	۳۸
پیوست ۱	۳۹

فهرست شکل‌ها

شکل ۱: نمایی از پخش‌سیلاب داوودرشید در دشت کوه‌دشت	۱۵
شکل ۲- موقعیت جغرافیایی ایستگاه پخش‌سیلاب داوود رشید کوه‌دشت در استان لرستان	۱۶
شکل ۳- نمایی از نحوه پرکردن پرسشنامه از نمونه آماری تحقیق	۱۸

- شکل ۴- نمودار متغیرهای آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید ۲۳
- شکل ۵- ادامه نمودار متغیرهای آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه آبخوان داوودرشید... ۲۴
- شکل ۶- نمودار وضعیت مشارکت مردمی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید
۲۶.....
- شکل ۷- نمودار نتایج آزمون توزیع دوجمله‌ای برای پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان
داوودرشید ..... ۲۷.....

فهرست جدول‌ها

-
- جدول ۱- نام، تقسیمات سیاسی، موقعیت جغرافیایی و جمعیت روستاهای ایستگاه داوودرشید کوه‌دشت
۱۷.....
- جدول ۲- نتایج بررسی آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید... ۲۱
- جدول ۳- نتایج بررسی میزان نوع مشارکت از نظر پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان
داوودرشید ..... ۲۵.....
- جدول ۴- نتایج آزمون توزیع دوجمله‌ای برای پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید
۲۷.....

چکیده

در مناطق خشک و نیمه‌خشک مانند ایران، سیستم‌های پخش سیلاب به‌عنوان یک راهبرد برای مدیریت سیلاب و تغذیه آب‌های زیرزمینی اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده‌اند. با این حال، پایداری بلندمدت این پروژه‌ها به شدت به مشارکت عمومی وابسته است. این نشریه با هدف بررسی وضعیت پذیرش مردمی و الگوهای مشارکت در پروژه پخش سیلاب داوود رشید کوه‌دشت انجام شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه و مصاحبه حضوری با ۱۳۰ بهره‌بردار ساکن در سه روستای مجاور ایستگاه جمع‌آوری و با آمار توصیفی و آزمون توزیع دوجمله‌ای تحلیل شد. یافته‌ها نشان‌دهنده تمایل قوی و معنادار مردم به مشارکت بود، به‌طوری‌که ۵۰ درصد تمایل به مشارکت نیروی انسانی و ۲۶/۲ درصد تمایل به مشارکت ترکیبی (مالی و نیروی انسانی) داشتند. آزمون توزیع دوجمله‌ای این تمایل را با اطمینان ۹۹/۹ درصد تأیید کرد. با این وجود، چالش‌های ساختاری شامل سالخوردگی جامعه (۵۰ درصد بالای ۵۰ سال)، پایین بودن سطح تحصیلات (۸۱/۶ درصد زیر دیپلم) و پوشش بیمه‌ای بسیار ضعیف (۷۲/۳ درصد بدون بیمه) شناسایی شد. نتایج نشان می‌دهد اگرچه پتانسیل مشارکت مردمی برای موفقیت پروژه بسیار بالاست، اما تداوم آن مستلزم اجرای برنامه‌های آموزشی-ترویجی محلی، ایجاد مشوق‌های اقتصادی برای جذب جوانان، و طراحی سازوکارهای بیمه‌ای مشارکتی برای کاهش ریسک‌های طبیعی است.

کلمات کلیدی: آزمون توزیع دوجمله‌ای، پذیرش مردمی، مدیریت سیلاب، مشارکت اجتماعی.

۱- مقدمه و کلیات

۱-۱- مقدمه

در مناطق خشک و نیمه‌خشک که ریزش‌های جوی ضمن ناچیزبودن از پراکنش نامتناسب برخوردار هستند، بهره‌برداری از سیلاب‌ها کلید حل مسائل کم‌آبی قلمداد می‌شود. اهمیت آن در ارتباط با منابع خاکی بیشتر از آن جهت است که ته‌نشینی مواد معلق با کیفیت خوب بر روی آبرفت، آن‌ها را به زمین‌های بارور تبدیل و موجب رونق کشاورزی می‌شود. استفاده از سیلاب‌های فصلی و نزولات جوی علاوه بر تغذیه سفره‌های آب زیرزمینی سبب بهبود ویژگی‌های خاک و احیا مراتع می‌شود (Zheng و همکاران، ۲۰۱۹). در حال حاضر در بسیاری از نقاط ایران طرح‌های بهره‌وری از سیلاب و تغذیه آبخوان‌ها به مرحله اجرا یا بهره‌برداری درآمده است (Soleimani و همکاران، ۲۰۱۳). پخش سیلاب به شیوه علمی برای اولین بار در ایران، در ایستگاه پژوهشی پخش سیلاب گربایگان در عرصه‌های بیابانی و در قالب یکی از طرح‌های پژوهشی وزارت جهاد سازندگی به‌وسیله آهنگ کوثر به اجرا درآمد. از آن به‌بعد، این عملیات در سطح وسیعی از عرصه‌های کشور و مناطق مختلف رویشی با اهداف مختلفی اجرا شده است. برنامه‌ریزی برای استفاده از این سیلاب‌ها ضمن اینکه اثرات تخریبی آن‌ها را کاهش می‌دهد، منبع آبی جدیدی را در اختیار مصرف‌کننده قرار می‌دهد. پخش سیلاب یکی از روش‌هایی است که زمینه را برای بهره‌برداری مطلوب از سیلاب‌ها فراهم می‌سازد (Ali و Kamraju، ۲۰۲۴). ضرورت مشارکت مردم^۱ در امر احیاء، مدیریت و اجرای طرح‌های منابع طبیعی از موارد ضروری در موفقیت برنامه‌های مدیریتی است. تجارب متعدد عدم موفقیت طرح‌های مدیریت منابع طبیعی در اثر عدم مشارکت بهره‌برداران، خود بیانگر اهمیت مشارکت آنان در برنامه‌های مدیریتی است (جیحونی‌نائینی و همکاران، ۱۴۰۱). مشارکت بیشتر و مؤثر مردم در صورتی قابل انتظار است که تطابق بیشتری میان نیازهای مردم و اهداف پروژه وجود داشته باشد (George، ۱۹۹۲). یکی از نکات کلیدی در مدیریت منابع آب و خاک، درک اثرات متقابل بین مردم و منابع طبیعی می‌باشد به‌طوری‌که بهبود رفاه مردم و پایداری محیط زیست برای نسل‌های آینده را

به همراه داشته باشد (Cinderby و همکاران، ۲۰۱۱). توجه به حمایت مردم و مشارکت جوامع محلی در اجرای برنامه‌های مدیریتی، باید مد نظر قرار گیرد. فرآیند مدیریت و برنامه‌ریزی روستایی نیازمند دستیابی به تعادل میان قدرت‌های مؤثر در مدیریت روستا است که از این فرآیند به‌عنوان مدیریت مشارکتی^۱ یاد می‌شود. در مدیریت مشارکتی تمامی فعالیت‌های مشارکتی در بخش‌های مختلف برنامه‌ریزی در نظر گرفته می‌شوند (Krywkwow و Hare، ۲۰۰۸). عدم شناخت صحیح ابعاد متفاوت ساختار اقتصادی و اجتماعی جوامع ساکن در حوزه‌های آبخیز، موجب عدم موفقیت در دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده و ایجاد شکاف میان منافع دولت و مردم می‌شود. به عبارتی در حفظ و احیای منابع طبیعی، برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری متمرکز بدون حضور و مشارکت مردم موفقیت‌چندانی نخواهد داشت (Koley و Jeganathan، ۲۰۲۳). هم‌فکری و مشاوره با ذینفعان از عوامل کلیدی در مرحله تعریف مشکل و توسعه فرآیند مدل‌سازی مشارکتی^۲ است (Chan و همکاران، ۲۰۰۸). مدل‌سازی مشارکتی و دخالت ذینفعان در مراحل مختلف تهیه مدل و تجزیه و تحلیل داده‌ها، راه‌حل مؤثری در تصمیم‌سازی و اتخاذ تصمیم در شرایط دشوار است که در آن، مشارکت مردمی عامل اصلی در موفقیت فرآیند ارزیابی جامع است (Newham و همکاران، ۲۰۰۶).

۱-۲- بیان مسأله

سهم اندک تغذیه طبیعی از بارش در مناطق خشک و نیمه‌خشک و درعین حال وابستگی بیش‌ازحد و بهره‌برداری کنترل‌نشده از آبریززمینی باعث شده تا تغذیه مصنوعی آبخوان به‌عنوان راهکاری جهت تأمین بخشی از نیاز آبی در این مناطق مدنظر قرار گیرد (Bindschadler و همکاران، ۲۰۱۰ و Dougherty و همکاران، ۲۰۰۴). در کشور ما از میان روش‌های مختلف تغذیه مصنوعی، نفوذ سطحی به شکل پخش سیلاب به‌دلیل سادگی در اجرا و وسعت نسبتاً زیاد منطقه تأثیر، بیش‌ترین کاربرد را یافته است (معظمی و ذرتی‌پور، ۱۳۹۵ و وهابی، ۱۳۸۲). به‌طور کلی پس از اجرای طرح پخش سیلاب انتظار می‌رود کاهش خسارات ناشی از

1 - Participatory management

2 - Participatory modelling

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشد کوه‌دشت) / ۴

سیل، افزایش رشد گیاهان و افزایش مقدار علوفه، ته‌نشین شدن رسوبات حمل‌شده به‌وسیله آب و در نتیجه یکنواختی ناهمواری‌های سطح خاک حاصل شود (Unger و Stewart، ۱۹۸۳). پروژه‌های پخش سیلاب با اهداف مهار و کنترل سیلاب و رواناب‌های حاصل از بارندگی و انباشت آن‌ها، افزایش حجم آب زیرزمینی، بهبود خصوصیات فیزیکی، شیمیایی و حاصل‌خیزی خاک، و بهبود وضعیت پوشش گیاهی منطقه ساخته شدند. ضرورت دارد کلیه تغییرات (مثبت یا منفی) این سامانه‌ها مشخص شود و با تجمیع نتایج حاصل از پایش مستمر، برآیند آن‌ها به منظور تعیین میزان اثربخشی این سازه‌ها تعیین شود. پایش، کارکردی پیوسته است که از گردآوری نظام‌مند داده‌های مرتبط با شاخص‌هایی معین استفاده می‌کند تا به مدیریت و ذی‌نفعان کلیدی کمک کند میزان پیشرفت، دستیابی به اهداف، و کاربرد منابع مالی تخصیص یافته را مشخص کنند. ارزیابی عبارت است از سنجش عینی و نظام‌مند پروژه، برنامه یا خط‌مشی ادامه‌دار یا تکمیل‌شده که دربرگیرنده طراحی، پیاده‌سازی و نتایج آن است. هدف از ارزیابی تعیین ارتباط اهداف، کارایی و اثربخشی و آثار توسعه و قابلیت پایداری آن و برآوردکردن آن‌ها است. ارزیابی مطلوب باید اطلاعاتی را ارائه بدهد که معتبر و قابل‌استفاده باشد و بتواند دروس آموخته شده در طی این فرآیند را مجدداً در فرآیند تصمیم‌گیری به‌کار گیرد.

مشارکت به‌عنوان فرآیند دخالت‌دادن مردم به منظور تأثیرگذاری آن‌ها بر نتایج و دستاوردهای طرح‌ها و برنامه‌های مختلف بیان می‌شود. در این حالت سه سطح مشارکت در تدوین و طراحی، اجرا و پیاده‌سازی برنامه‌ها و در نهایت مشارکت در ارزشیابی و بررسی نتایج و پیامدهای حاصل از اجرای یک طرح مدنظر است (کریمی سنگچینی و همکاران، ۱۴۰۱). عدم توجه به مشارکت جوامع محلی در اجرای بسیاری از پروژه‌های آبخیزداری کشور سبب انزوای ذی‌نفعان و حافظان اصلی منابع طبیعی و عدم برخورداری از پتانسیل‌های فکری، اجرایی و دانش بومی آن‌ها طی مراحل مختلف مطالعاتی و اجرایی شده است. این مساله همچنین باعث کاهش انگیزه آتی جوامع محلی را در مراحل پس از اجرای طرح در خصوص حفاظت از پروژه‌ها شده است (صالح‌پور و همکاران، ۱۴۰۰). تجربه ثابت کرده است، چنانچه پروژه‌های پخش سیلاب فاقد اثرات مثبت اجتماعی باشند و تأثیر مطلوبی در نگرش مردم و نیز درآمد و اشتغال‌زایی ساکنین حوزه آبخیز نداشته باشند، بدیهی است که

ساکنین حوزه‌ها انگیزه چندانی برای مشارکت در اجرای این پروژه‌ها نخواهند داشت و عملاً سرمایه‌گذاری برای اجرای این گونه پروژه‌ها از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نبوده و استهلاک سرمایه‌های ملی را به دنبال خواهد داشت (دسترنج و همکاران، ۱۴۰۰). بنابراین لازم است تا اثربخشی پروژه‌های مذکور از دیدگاه ساکنین مناطق مجاور و بهره‌برداران آبخیز مورد بررسی قرار گیرد، تا بتوان به بهبود روحیه مشارکت مردمی در حفظ و نگهداری این پروژه‌ها و مشارکت در اجرای پروژه‌های آبی آبخیزداری کمک کرد (کریمی سنگچینی و الوندی، ۱۴۰۲).

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

در مناطق خشک و نیمه‌خشک که ریزش‌های جوی ضمن ناچیزبودن از پراکنش نامتناسب برخوردار هستند، بهره‌برداری از سیلاب‌ها کلید حل مسائل کم آبی قلمداد می‌شود. اهمیت آن در ارتباط با منابع خاکی بیشتر از آن جهت است که ته‌نشینی مواد معلق با کیفیت خوب بر روی آبرفت، آن‌ها را به زمین‌های بارور تبدیل و موجب رونق کشاورزی می‌شود (مسلمی، ۱۳۹۷). با توجه به تجارب چندساله اخیر پخش سیلاب بر روی مخروط افکنه در خروجی حوزه‌های آبخیز با هدف بهره‌برداری از سیلاب‌ها که به‌طور عمده به‌صورت ناگهانی جریان می‌یابند، روش مناسب بهره‌برداری از سیلاب‌های خشکه‌رودها و رودخانه‌های فصلی و ذخیره کردن آن‌ها در آبخوان‌ها می‌باشد (Eslamian و Maleki، ۲۰۲۴). ترسیب مواد معلق ریزدانه همراه جریان‌های سیلابی در پهنه‌های سامانه‌های پخش سیلاب، نخستین ره‌آورد عملیات پخش سیلاب بر آبخوان بوده و رسوبات ریزدانه، تأمین‌کننده حاصل‌خیزی خاک در اراضی فرسوده می‌باشد، به‌طوری‌که اهمیت رسوب‌گیری در شبکه‌های پخش سیلاب بیش از نقش آب بیان شده است؛ زیرا رسوب‌گیری تغییرات زیادی را از نظر ویژگی‌های خاک و اراضی، رطوبت قابل استفاده و تغذیه آب‌های زیرزمینی، باروری خاک، ضخامت ریشه‌گاه، میزان رطوبت خاک، خاک‌سازی و تغییر شرایط زیست‌محیطی به‌وجود می‌آورد (وهایی، ۱۳۸۲). طرح‌های پخش سیلاب اجراشده معمولاً بعد از چند سال با مشکلاتی مواجه می‌شوند که کارایی آن‌ها را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. مشکلات کلان مربوط به طرح‌های اجراشده از دیدگاه علل بروز آن‌ها می‌توان آن‌ها را در سه گروه عمده به شرح زیر تقسیم‌بندی کرد: الف: مشکلات ناشی از کاربرد ضوابط و معیارهای ناسازگار با شرایط محلی و متکی‌نبودن آن‌ها به

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشید کوهدشت) / ۶

پشتوانه‌های پژوهشی و تجربی. ب: مشکلات ناشی از عدم اعمال نظارت‌های فنی، ج: وقوع سیلاب‌های استثنایی بیشتر از دبی‌های پیش‌بینی‌شده طرح‌ها مانند سیلاب‌های به‌وقوع پیوسته سال ۱۳۹۸ در پخش سیلاب داوود رشید کوهدشت. در کنار آن از جمله محدودیت‌هایی که این‌گونه پروژه‌ها را تهدید می‌کند، کاهش تدریجی میزان نفوذ آب در خاک است که عمدتاً به دلیل مسدود شدن منافذ خاک در اثر پخش ذرات ریز و معلقی است که به‌وسیله سیلاب حمل شده است (Kousar, ۱۹۹۲). برای جلوگیری از مواجه شدن با مشکلات مشابه در آینده نیز ضرورت دارد، اقدام به تعریف و اجرای طرح‌های تحقیقاتی در سطح منطقه‌ای و ملی‌شده و طرح‌های مذکور مورد پایش و ارزیابی قرار گیرند.

مشارکت مردم در احداث و نگهداری پروژه‌های آب‌خیزداری به‌ویژه پروژه‌های پخش سیلاب، بسیاری از هزینه‌هایی که در حال حاضر توسط دولت، صرف احیاء و سرمایه‌گذاری‌های مکانیکی و حتی بیولوژیکی در این پروژه‌ها می‌شود را جلوگیری خواهد کرد. به منظور اجرای اثربخشی این پروژه‌ها به یک ترکیب مناسبی از مشارکت مردمی، اعتبارات مالی، نیروی انسانی، اطلاعات داده‌ای، فرهنگ، منابع حرفه‌ای نیاز است (Zhou و همکاران، ۲۰۲۴). در مجموع می‌توان بیان کرد پروژه‌های پخش سیلاب مهمترین طرح‌های تحقیقاتی به اجرا درآمده توسط بخش‌های تحقیقاتی حفاظت خاک و آب‌خیزداری هستند، طرح‌های تحقیقاتی مورد اشاره به تدریج در بخش‌های اجرایی کشور مورد الگوبرداری قرار گرفته‌اند، باید توجه داشت که پروژه پخش سیلاب در سطح وسیع انجام شده و دارای اثرات بسیاری است که از جمله آن می‌توان به کاهش خسارت سیل به اماکن و اراضی روستاها و همچنین افزایش تولیدات دامی و کشاورزی اشاره کرد. با این حال کمی‌کردن اثرات پروژه پخش سیلاب بر خسارت سیلاب و تولیدات دامی و کشاورزی به دلیل عدم وجود داده و همچنین پیچیدگی شرایط به آسانی میسر نیست و در نتیجه تمامی عوامل مؤثر بر تغییرات این پیامدها چندان در اختیار نیست، بنابراین لازم است تا اثربخشی پروژه‌های مذکور از دیدگاه ساکنین مناطق مجاور پروژه مورد بررسی قرار گیرد (Zulkarnaini و همکاران، ۲۰۲۳). این تحقیق مساله‌محور است و لازم است که برای کلیه پخش سیلاب‌های اجراشده در سطح کشور اجرا شود و اگر مشکلات اجتماعی در این زمینه وجود دارد، به بحث گذاشته و مدیریت

شوند و انجام این تحقیق یک ضرورت برای پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری به منظور مدیریت بهتر این پروژه‌ها است و این می‌تواند ضرورت انجام این تحقیق را روشن کند (کریمی سنگچینی و همکاران، ۱۴۰۳). در صورتی این طرح‌ها به اهداف مهم خود نایل می‌آیند که عملکرد مناسبی از نظر بهبود مشارکت مردمی جوامع محلی را داشته باشد و اثربخشی آن‌ها از جنبه‌های اجتماعی مورد ارزیابی قرار گیرد. و این مهم محقق نخواهد شد، مگر اینکه این ایستگاه‌ها از نظر اجتماعی و بهبود مشارکت مردمی ارزیابی گردند. این نشریه فنی بر پایه طرح تحقیقاتی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت مردم در توسعه پخش سیلاب در ایستگاه‌های منتخب و راهکارهای بهبود آن» و با کد ۰۳۰۴۴۹-۰۴۵-۲۹-۵۹-۰ تهیه شده است. هدف اصلی از تهیه این نشریه، ارائه تحلیلی جامعه‌محور از وضعیت پذیرش و مشارکت مردمی در پروژه‌های پخش سیلاب، شناسایی چالش‌های ساختاری پیش‌رو و ارائه راهکارهای عملیاتی برای افزایش پایداری اجتماعی-فنی این پروژه‌ها در سطح ملی است. پس می‌توان نتیجه گرفت که به منظور تعیین ارتباط اهداف، کارایی و اثربخشی و آثار توسعه و قابلیت پایداری طرح‌های پخش سیلاب بایستی مسائل اقتصادی و اجتماعی مردم محلی به‌ویژه اثربخشی از جنبه بهبود روحیه مشارکت مردمی مدنظر قرار گیرد، این تحقیق در این راستا و به منظور اهمیت این موضوع انجام می‌شود.

۴-۱- تعاریف و واژه‌های مرتبط با نشریه

در ادامه، واژه‌های کلیدی که برای تحلیل و بررسی ابعاد اجتماعی پخش سیلاب‌ها ضروری هستند، تعریف می‌شوند. درک این مفاهیم، کلید درک پیچیدگی‌های تعامل بین فناوری، محیط زیست و جامعه است. پخش سیلاب (**Floodwater Spreading**): یک روش مدیریتی و مهندسی که به‌صورت آگاهانه و کنترل‌شده، جریان آب سیلاب را در سطح وسیعی از اراضی (عمدتاً دشتی با نفوذپذیری مناسب) پخش می‌کنند تا از طریق نفوذ به خاک، موجب تغذیه مصنوعی سفره‌های آب‌زیرزمینی، احیای پوشش گیاهی مراتع و توسعه کشاورزی دیم شود (Kousar, ۱۹۹۲).

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشد کوه‌دشت) / ۸

ابعاد اجتماعی (Social Dimensions): تعریف: به طیف وسیعی از اثرات، پیامدها و فرآیندهای یک پروژه (مانند پخش سیلاب) اطلاق می‌شود که بر ساختارها، روابط و زندگی افراد جامعه تأثیر می‌گذارد. این ابعاد شامل مسائلی مانند معیشت، مناسبات قدرت، سرمایه اجتماعی، سلامت، امنیت، نهادهای اجتماعی و فرهنگ می‌شود (کرمی و رضایی مقدم، ۱۳۹۹).

معیشت پایدار (Sustainable Livelihood): تعریف: به مجموعه‌ای از توانایی‌ها، دارایی‌ها (شامل سرمایه‌های طبیعی، مالی، انسانی، اجتماعی و فیزیکی) و فعالیت‌هایی گفته می‌شود که شرایط لازم برای زندگی یک فرد یا خانوار را فراهم می‌کند. یک معیشت زمانی "پایدار" است که بتواند با فشارها و شوک‌ها مقابله کند، ظرفیت‌های خود را بازیابی یا افزایش دهد و بدون تخریب پایه منابع طبیعی، برای نسل‌های آینده نیز تداوم داشته باشد (حیدری ساربان و عبدپور، ۱۳۹۸).

مشارکت اجتماعی (Social Participation): درگیری فعال و معنادار افراد و نهادهای محلی در تمامی مراحل یک پروژه توسعه، از جمله برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، اجرا، پایش و بهره‌برداری. مشارکت واقعی فراتر از اطلاع‌رسانی یا مشورت نمادین است (میرزایی و نوروزی، ۱۳۸۸).

ذی‌نفعان (Stakeholders): تمام افراد، گروه‌ها یا نهادهایی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از یک پروژه (مانند پخش سیلاب) منتفع می‌شوند یا متضرر می‌گردند. این گروه می‌توانند شامل کشاورزان، دامداران، زنان روستایی، شوراهای اسلامی، ادارات دولتی، سازمان‌های مردم‌نهاد و نسل‌های آینده باشند (Freeman, ۱۹۸۴).

۲- مروری بر منابع

مدیریت سیلاب در طول دهه‌های اخیر، تحولی پارادایمی را از رویکردهای صرفاً سازه‌ای و مقابله‌ای (مانند احداث سد و دیواره) به سمت راهبردهای غیرسازه‌ای و سازگارانه تجربه کرده است. در این میان، «پخش-سیلاب» به‌عنوان یک راهبرد مدیریتی یکپارچه و مبتنی بر طبیعت، جایگاه ویژه‌ای در مناطق خشک و نیمه‌خشک جهان، از جمله ایران، یافته است. در حالی که ادبیات علمی اولیه عمدتاً بر ابعاد فنی و هیدروژئولوژیکی این فناوری (مانند نرخ نفوذ، تغییرات کیفیت آب و افزایش سطح ایستابی) متمرکز بود، شکاف

قابل توجهی در درک پیامدهای انسانی و اجتماعی آن احساس می‌شد. این کم‌توجهی به تدریج با درک این واقعیت که موفقیت بلندمدت چنین پروژه‌هایی در گرو پذیرش و مشارکت جامعه محلی است، جای خود را به موج جدیدی از پژوهش‌ها با رویکرد «ارزیابی اجتماعی» داد. ارزیابی اجتماعی به‌عنوان چارچوبی تحلیلی، به بررسی نظام‌مند تأثیرات یک پروژه یا سیاست بر ساختارهای اجتماعی، روابط انسانی، معیشت‌ها و کیفیت زندگی جامعه می‌پردازد. در زمینه پخش سیلاب، این ارزیابی دیگر یک موضوع حاشیه‌ای نیست، بلکه جزئی جدایی‌ناپذیر از ارزیابی جامع پایداری پروژه محسوب می‌شود. پیشینه تحقیق در این حوزه، گویای تکامل تدریجی نگرش پژوهشگران از دیدن آب به‌عنوان یک «منبع فیزیکی» صرف، به درک آن به‌عنوان یک «سازه اجتماعی-فنی» است که شبکه‌ای پیچیده از مناسبات قدرت، هنجارها و نهادها را شکل می‌دهد و متأثر از آن است.

Yaebiyو همکاران (۲۰۱۵) تأثیرات اقتصادی-اجتماعی اقدامات جامع آبخیزداری در حوضه Sheka واقع در کشور اتیوپی را مورد بررسی قرار دادند. برای این منظور از اندازه‌گیری بازده محصولات و پرسشنامه برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شد. نتایج نشان داد که بازده تولید سورگم در حوزه که عملیات آبخیزداری انجام گرفته با حوضه بدون اقدانات آبخیزداری تفاوت معنی‌داری وجود دارد. همچنین بازده تولید شیر و عسل بعد اقدانات آبخیزداری به ترتیب $12/3$ و $24/24$ درصد افزایش یافته است. درآمد ذیعنعفان پایین‌دست حوضه که اقدامات آبخیزداری انجام گرفته دارای تفاوت معنی‌داری با بهره‌برداران بالادست حوزه است. همین‌طور درآمد سالانه حاصل از دامداری و آبیاری هم برای بهره‌برداران بالادست و هم پایین‌دست حوزه آبخیز بهبود یافته است و در مجموع درآمد بهره‌برداران بعد اجرای پروژه جامع آبخیزداری $31/3$ درصد افزایش یافته است.

Varua و همکاران (۲۰۱۷) نگرش روستاییان را در برخی مناطق ایالت‌های راجستان و گوجرات کشور هند به مدیریت و حفاظت منابع آب‌زیرزمینی بررسی کردند. ایشان برای این منظور ۷۵۹ کشاورز را انتخاب کرده و پس از مصاحبه، پرسشنامه‌های موردنظر را تکمیل کردند. نتایج ایشان دلالت بر نگرش مثبت کشاورزان به

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشید کوه‌دشت) / ۱۰

مسئله‌ی حفاظت از آب‌های زیرزمینی داشت. در این میان ۴۵ درصد از کشاورزان از برنامه‌های مدیریت آب‌های زیرزمینی راضی بوده‌اند؛ حدود ۷۰ درصد از پرسش‌شوندگان بر این اعتقاد بودند که کاهش تعداد چاه‌های فعال موجب باقی‌ماندن آب برای فرزندانشان می‌شود؛ با این حال تعداد اندکی از آن‌ها اقدامات حفاظتی آب را انجام می‌دادند.

Garcia و همکاران (۲۰۱۳) نگرش ساکنان منطقه‌ی جیرونا‌ی اسپانیا را به حفاظت از منابع آب و اثر خصوصیات فردی و محیطی بر آن پرداختند. ایشان برای این منظور ۲۴۰ فرد بهره‌بردار را انتخاب کردند. نتایج ایشان نشان داد که بین خصوصیات فردی و وابسته به محیط، ارتباط معنی‌داری با نوع نگرش آن‌ها به حفاظت از منابع آب وجود ندارد.

Sarreshtehdari و همکاران (۲۰۲۲) اثرات طرح‌های پخش سیلاب از دیدگاه خبرگان با کاربرد آزمون‌های نافرسانجی آماری را در آبخوان آب باریک بم ارزیابی کردند. در این تحقیق، اثر طرح آبخوانداری بر کاهش خسارت سیل به زمین‌ها و باغات به‌عنوان گویه برتر انتخاب شد. در نهایت به این نتیجه رسیدند که استفاده از روش‌های ارزیابی چند متغیره و فرایندهای مفهومی سامانه‌های پشتیبانی از تصمیم‌روش‌های مناسبی در ارزیابی پروژه‌های پخش سیلاب بر آبخوان هستند و می‌تواند تصمیم‌گیران کلان را کمک کند. Lee و همکاران (۲۰۲۲) در تحقیقی برای محیط‌های آبی تایوان یک مدل ارزیابی اجتماعی را توسعه دادند. این تحقیق با کمک پرسشنامه و با جامعه هدف متخصصان و کارشناسان انجام شد. در نهایت، نتیجه‌گیری شد که ادغام ارزیابی اثرات اجتماعی و مدیریت یکپارچه منابع آب به‌عنوان مکمل یکدیگر ضروری است و نیاز به یک چارچوب ارزیابی اثرات اجتماعی و اقتصادی یکپارچه برای مدیریت محیط زیست آب آشکار شد.

فعلی‌نهاد و رسولی (۱۳۹۶) اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی پروژه‌های آبخیزداری حوزه آبخیز سد مهاباد را مورد ارزیابی و مطالعه قرار دادند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه و جامعه آماری این تحقیق سرپرستان خانوارهای ساکن در حوزه آبخیز سد مهاباد بود. نتایج توصیفی تحقیق نشان داد که اثرات زیست-محیطی، اقتصادی و اجتماعی پروژه‌های آبخیزداری حوزه آبخیز مهاباد به ترتیب در سطوح تقریباً زیاد، تقریباً

متوسط و تقریباً کم است. همچنین، آبی شدن زمین‌های زراعی، جلوگیری از وقوع سیل و افزایش مشارکت‌های مردمی مهمترین اثرات پروژه‌ها در ابعاد اقتصادی، زیست- محیطی و اجتماعی بودند. نتایج حاصل از آزمون فریدمن نشان داد که اثر زیست- محیطی بیشترین و اثر اجتماعی کمترین اثر پروژه‌های آبخیزداری در حوزه آبخیز سد مهاباد هستند.

رضایی و همکاران (۱۳۹۶)، به پایش و تجزیه و تحلیل اثرات اقتصادی پخش سیلاب در ایستگاه تحقیقاتی دهلران پرداختند، برای این منظور با استفاده از معیارهای صحیح ارزیابی اقتصادی طرح‌های سرمایه‌گذاری اقدام به تعیین میزان سودآوری و توجیه اقتصادی طرح در ایستگاه آبخیزداری دهلران شده است. نتایج نشان داد که نرخ بازگشت سرمایه برابر ۰/۰۳۸ و نسبت فایده به هزینه برابر ۲/۸۷ است که نشان‌دهنده توجیه اقتصادی طرح است.

حشمتی و همکاران (۱۳۹۸) به ارزیابی پروژه‌های اجرا شده آبخیزداری از دیدگاه روستاییان در حوضه رزین استان کرمانشاه پرداختند. نظرات جامعه محلی از طریق مصاحبه حضوری در قالب پرسش‌نامه دریافت شد. نتایج این بررسی نشان داد که اقدامات انجام‌یافته شامل کپه‌کاری، احداث باغ، بند سنگی-ملاتی، بند گابیونی و دایک (دیواره کنترل سیل) بود. بیشتر مصاحبه‌شوندگان با اقدامات بیولوژیکی انجام‌یافته (کپه‌کاری و باغات دیم) به دلیل محدودیت در چرای دام، خلع‌ید برخی دیم‌زارها و در مواردی ایجاد تضاد موافقت چندانی نداشتند. حدود ۸۵ درصد پاسخ‌دهندگان اظهار داشتند که از نظرات و دیدگاه آن‌ها، علی‌رغم داشتن تجربیات و ایده‌هایی مناسب‌تر و سازگار با محیط زیست، در مراحل مختلف انجام اقدامات آبخیزداری استفاده نشده بود. به‌طور کلی، آن‌ها بر این باور بودند که اقدامات مکانیکی راه‌حل مناسبی برای مقابله با فرسایش خاک، کنترل سیل، کاهش رواناب و بهبود آبیاری نیستند.

مصفاei و صالح پورجم (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای به ارزیابی کمی اقدامات آبخیزداری بر وضعیت هیدرولوژیکی حوضه در حوزه آبخیز آکوجان در استان قزوین پرداختند. برای این منظور، تغییرات آبدی منابع آب حوضه، افزایش میزان نفوذ و ذخیره آب و میزان سیلاب حوضه، برای بازه زمانی قبل و بعد از اجرای عملیات آبخیزداری

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشد کوه‌دشت) / ۱۲

مورد مقایسه قرار دادند. نتایج نشان داد، سالانه حدود ۱۱۴ هزار مترمکعب ذخیره رواناب در اثر اقدامات آبخیزداری در حوضه انجام شده است. همچنین نتایج مربوط به تحلیل سیلاب خروجی حوضه نشان داد، نقش اقدامات سازه‌ای در تغییر زمان تمرکز حوضه اندک و حتی منفی بوده، لذا کاهش دبی اوج و حجم سیلاب خروجی حوضه، حاصل اجرای اقدامات بیولوژیکی و بیومکانیکی آبخیزداری است. همچنین مشخص شد با افزایش دوره بازگشت سیلاب، درصد کاهش حجم و دبی اوج سیلاب ناشی از عملیات آبخیزداری کاهش یافته است.

حسینی و ملکی (۱۳۹۹) در حوزه آبخیز حسن ابدال استان زنجان به بررسی و تحلیل اقتصادی و اجتماعی آثار عملیات آبخیزداری بر آبخیزنشینان پرداختند. آن‌ها به منظور جمع‌آوری اطلاعات میدانی، از پرسشنامه استفاده کردند. از آزمون کای‌اسکوئر در محیط SPSS و تحلیل اقتصادی نسبت سود به هزینه و ارزش خالص فعلی استفاده شد. از مهم‌ترین اثرات پروژه می‌توان به کاهش تمایل به مهاجرت، کنترل سیل، افزایش حجم آب زیرزمینی، تبدیل دیم‌زارهای کم‌بازده به مرتع دست‌کاشت، افزایش محصولات زراعی و باغی و کاهش هزینه‌های آن اشاره کرد. همچنین رقم $1/062$ ارزش فعلی خالص، توجیه‌پذیر بودن پروژه را از نظر اقتصادی نشان داد.

صالح‌پورجم و همکاران (۱۳۹۹)، شاخص‌های اجتماعی مؤثر در عدم مشارکت مردمی در طرح‌های منابع طبیعی را با استفاده از روش AHP و آزمون‌های ناپارامتریک بررسی کردند. نتایج پژوهش، نشان‌دهنده نقش اصلی شاخص عدم اعتماد مردمی به عنوان مرجح‌ترین شاخص مؤثر بر عدم مشارکت مردمی است. به طوری که، زیرشاخص‌های عدم اطمینان مردم در اثربخشی نظرات‌شان و عدم اعتماد نسبت به تداوم پروژه‌ها به علت اجرای نیمه‌کاره طرح‌ها دو اولویت نخست را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین، زیرشاخص کمبود نیروی جوان در روستاها در نتیجه مهاجرت به شهرها از شاخص نامطلوبیت دموگرافیک و نیز زیرشاخص نبودن یا کم‌رنگ بودن فرهنگ مشارکت از شاخص مشکلات فرهنگی به عنوان مهم‌ترین زیرشاخص‌های اجتماعی مؤثر در عدم مشارکت مردمی رتبه‌بندی شدند.

دسترنج و همکاران (۱۴۰۰) ارزیابی اثربخشی طرح پخش سیلاب از دیدگاه ذی‌نفعان حاشیه طرح مطالعه موردی پخش سیلاب جاجرم را انجام دادند. به منظور سنجش روایی پرسشنامه از نظرات کارشناسان و صاحب نظران آبخیزداری استفاده شده و برای سنجش پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. یافته‌های این تحقیق نشان داد که ارزیابی ساکنین مناطق اطراف از اجرای طرح پخش سیلاب جاجرم مثبت بوده است. همچنین نتایج نشان داد که بیشترین تأثیر طرح پخش سیلاب جاجرم از دیدگاه روستائیان کاهش خسارت‌های سیل بر مزارع و باغ‌ها و منازل مسکونی گویه‌های ۸ و ۹ است.

صالح‌پور و همکاران (۱۴۰۰)، دیدگاه‌های متفاوت از مانع‌های مشارکت مردم در طرح‌های آبخیزداری در جنوب آراد، شهرستان ری را بررسی کردند. عامل‌ها را با روش‌های فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی و آزمون نافراسنجه‌یی فریدمن و با دیدگاه کارگروه خبرگان و دیدگاه مردمی اولویت‌بندی کردند. همچنین شاخص‌ها و زیرشاخص‌های مؤثر در نبود مشارکت مردمی را از دیدگاه خبرگان و ساکنان محلی به ترتیب اهمیت تعیین، و توافق دیدگاه‌ها مشخص کردند. در این تحقیق مشخص شد که اولویت‌بندی شاخص‌های مؤثر در مشارکت ضعیف مردمی از دیدگاه خبرگان به ترتیب برنامه‌ریزی، اقتصاد، اجتماع و آموزش-ترویج است، در حالی که ساکنان منطقه اقتصاد را اولویت اول دانستند و برنامه‌ریزی، اجتماع و آموزش-ترویج را در اولویت‌های بعدی رتبه‌بندی کردند. مصفائی و همکاران (۱۴۰۱) موانع مشارکت مردمی در طرح‌های آبخیزداری حوضه نینه‌رود استان قزوین را تحلیل کردند. نتایج نشان داد که از دیدگاه هر دو گروه خبرگان و مردم شاخص‌های مدیریتی و اقتصادی از اهمیت بیشتری نسبت به شاخص‌های اجتماعی و آموزشی-ترویجی در آبخیز نینه‌رود برخوردارند. نتایج همچنین بیان‌گر اختلاف نظر دو دیدگاه درباره میزان اهمیت بعضی از زیرشاخص‌ها بود. همچنین از دیدگاه هر دو گروه سه زیرشاخص شامل عدم طراحی طرح‌های چندمنظوره، تمرکز قدرت تصمیم‌گیری در مرکز و عدم به‌کارگیری نیروی محلی در اجرای طرح‌ها (اشتغال‌زایی)، از جمله مهم‌ترین زیرشاخص‌های مؤثر بر ضعف مشارکت مردم در طرح‌های آبخیزداری حوضه نینه‌رود هستند.

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوودرشد کوهدشت) / ۱۴

کریمی سنگچینی (۱۴۰۲) پروژه‌های آبخیزداری اجرا شده از نظر بهبود روحیه مشارکت مردمی در حوزه آبخیز ریمله را ارزشیابی کردند. بررسی شاخص‌های مشارکت آبخیزنشینان در پروژه‌های آبی نشان داد که "افزایش سطح درآمد ناشی از اجرای پروژه در منطقه" به‌عنوان شاخص برتر از نظر بهره‌برداران انتخاب شد. از نظر کارشناسان، شاخص "میزان مشارکت آبخیزنشینان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی" به‌عنوان شاخص برتر انتخاب شد. شاخص‌های "افزایش مشارکت آبخیزنشینان در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی" و "استفاده از ظرفیت دیگر نهادها در اجرای پروژه‌های حفاظتی و جلب مشارکت آن‌ها" بیشترین وزن و شاخص "تقویت مشارکت تشکل‌ها نظیر تعاونی‌ها در سطح روستا"، کمترین وزن را به خود اختصاص داده‌اند.

۲-۱- نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مرور منابع

تحقیقات بالا ضرورت ارزشیابی پروژه‌های آبخیزداری به‌خصوص پروژه‌های پخش سیلاب را از نظر بهبود روحیه مشارکت مردمی به خوبی بیان می‌کنند و برای پژوهشکده حفاظت خاک و آبخیزداری به‌عنوان متولی پروژه‌های پخش سیلاب، ضرورت دارد که ارزیابی و پایش این پروژه‌ها به منظور مدیریت بهتر انجام شود. نکته‌ای که از تحقیقات بررسی شده نیز استخراج شد این است که در صورتی این طرح‌ها به اهداف مهم خود نایل می‌آیند که عملکرد مناسبی از نظر بهبود مشارکت مردمی جوامع محلی را داشته باشد و اثربخشی آن‌ها از جنبه‌های اجتماعی مورد ارزیابی قرار گیرد.

۳- مواد و روش تحقیق

۳-۱- منطقه مورد مطالعه

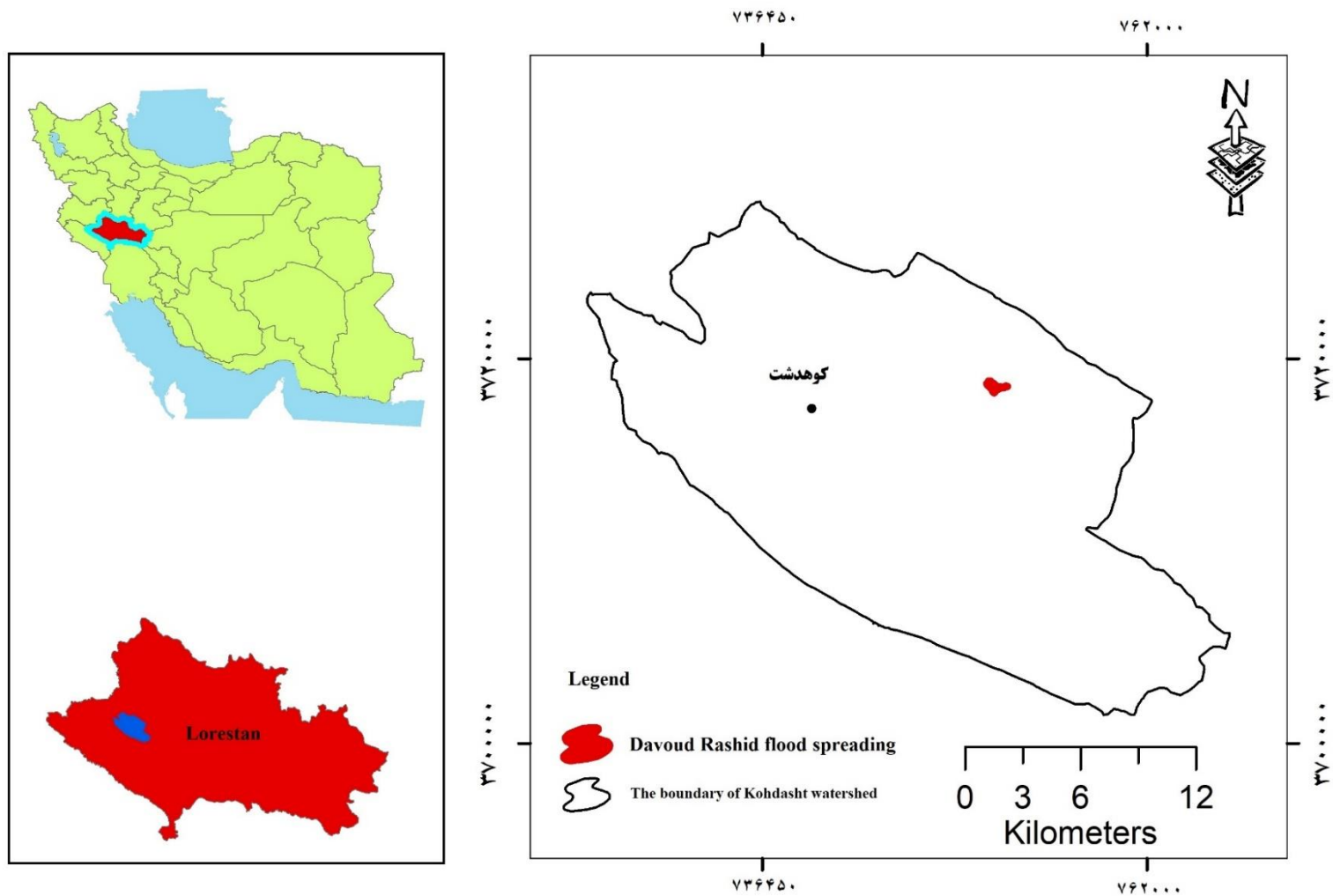
پخش سیلاب داوودرشد کوهدشت از نظر موقعیت جغرافیایی در مختصات $42^{\circ} 33' 33''$ عرض شمالی و $47^{\circ} 41' 03''$ طول شرقی با مساحت حدود ۲۳ هکتار قرار گرفته است (شکل ۱ و ۲). کمینه و بیشینه ارتفاع این ایستگاه به ترتیب ۱۲۷۲ و ۱۲۹۸ متر از سطح دریا و میانگین کمینه و بیشینه دما به ترتیب $4/07$ و $36/21$ درجه سانتی‌گراد است. این پروژه در سال ۱۳۷۵ توسط مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی شهرستان کوهدشت

به اجرا درآمده است و دارای شش حوضچه رسوبگیر در ابتدای طرح و ۱۸ بانکت احداث شده در عرصه است. در این ایستگاه به منظور بهبود پوشش گیاهی به کشت گیاهان مرتعی روی پشته‌ها اقدام و همچنین درختان متمر و غیر متمر مانند، انجیر، انار، زیتون، پسته، بادام، مو، کاج سیاه و سرو نقره‌ای کاشت شد. دشت کوهدشت با مساحتی حدود ۴۵۶ کیلومتر مربع واقع در ۹۰ کیلومتری غرب خرم آباد یکی از قطب‌های مهم کشاورزی استان لرستان است (کریمی سنگچینی و همکاران، ۱۴۰۳).

شکل ۱: نمایی از پخش سیلاب داوودرشید در دشت کوهدشت

--- بررسی وضعیت پذیرش مردمی ایستگاه‌های پخش سیلاب (مطالعه موردی: داوود رشید کوهدشت) / ۱۶

شکل ۲- موقعیت جغرافیایی ایستگاه پخش سیلاب داوود رشید کوهدشت در استان لرستان

۳-۲- وضعیت جمعیتی روستاهای حاشیه پخش سیلاب

در حاشیه ایستگاه پخش سیلاب داوود رشید کوهدشت سه روستا وجود دارد که در جدول ۱ وضعیت جمعیتی این روستاها آورده شده است. آمار جمعیت روستاها براساس سرشماری ۱۳۹۵ است.

جدول ۱- نام، تقسیمات سیاسی، موقعیت جغرافیایی و جمعیت روستاهای ایستگاه داوودرشید کوهدشت

ردیف	شهرستان	روستا	طول شرقی	عرض شمالی	جمعیت کل	تعداد مرد	تعداد زن	تعداد خانوار
۱	کوهدشت	داودرشید	۴۷° ۴۱' ۳۷"	۳۳° ۳۳' ۲۸"	۵۰۷	۲۶۶	۲۴۱	۱۳۸
۲	کوهدشت	ده خسرو	۴۷° ۴۰' ۵۳"	۳۳° ۳۳' ۲۸"	۹۰	۵۰	۴۰	۲۳
۳	کوهدشت	کل گاواره	۴۷° ۳۹' ۵۸"	۳۳° ۳۵' ۱۸"	۱۲۱	۶۵	۵۶	۳۴
مجموع					۷۱۸	۳۸۱	۳۳۶	۱۹۵

۳-۳- انتخاب جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق خانوار بهره‌بردار کشاورز و دامدار ساکن در روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید است. جمعیت این روستاها برابر ۷۱۸ نفر است. تعداد ۱۹۵ خانوار در این سه روستا ساکن هستند. (جدول ۳). جامعه آماری ۱۹۵ نفر تعیین و نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران ۱۳۰ نفر تعیین شد. سطح خطا یا حدود اطمینان ۰/۵ در نظر گرفته شده است:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left[\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right]} \quad (1)$$

d: خطای مجاز، p: احتمال وجود صفت مورد نظر، q: عدم وجود صفت مورد نظر و N: تعداد جامعه

۳-۴- مراحل انجام تحقیق

تحقیق حاضر از نظر نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات میدانی محسوب می‌شود.

- متغیرهای این تحقیق به وسیله بازدید میدانی و مصاحبه حضوری با بهره‌برداران ساکن در روستاهای

حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید، بررسی و مرور وسیع ادبیات نظری در حیطه مسائل

مورد پژوهش به خصوص پژوهش‌های انجام شده در داخل و خارج از کشور و نیز مصاحبه حضوری و نیمه ساختارمند با متخصصان و مطلعان کلیدی شناسایی و استخراج شد.

انتخاب نمونه‌ها از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق بود. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده که از دو بخش ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخ‌گویان و دیدگاه بهره‌برداران حوضه مورد مطالعه پیرامون میزان پذیرش مردمی و نحوه مشارکت مردمی در پروژه پخش سیلاب داوودرشد تشکیل شده است (شکل ۳).

شکل ۳- نمایی از نحوه پرکردن پرسشنامه از نمونه آماری تحقیق

- روایی پرسش‌نامه توسط پانل متخصصان مورد تایید قرار گرفت. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از فرمول ویژه کرونباخ آلفا در نرم افزار SPSS انجام شد. ضریب کمتر از ۰/۶ پایایی ضعیف، ۰/۶ تا ۰/۸ قابل قبول و بالاتر از ۰/۸ بیانگر پایایی بالا هست. مقدار آلفای کرونباخ مبتنی بر رابطه ۱ با کاربرد نرم‌افزار SPSS محاسبه شد (Karimi Sangchini و همکاران، ۲۰۲۲):

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k S_i^2}{S_t^2} \right) \quad (1)$$

که در آن: K، تعداد گویه‌ها، S_i^2 ، واریانس نمرات مربوط به گویه شماره J ام و S_t^2 ، واریانس جمع نمره‌های هر پاسخگو (واریانس کل گویه‌ها) است.

روایی پرسش‌نامه توسط متخصصین هیأت علمی دانشگاه‌ها و مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی لرستان آزمون شد. در مرحله بعد پایایی پرسش‌نامه مورد آزمون قرار گرفت، آلفای کرونباخ ۸۶/۰ به دست آمد که نشان از پایایی بالا برای پرسش‌نامه مورد استفاده دارد.

- پرسش‌نامه تاییدشده برای پاسخ‌گویی در اختیار نمونه آماری مورد نظر قرار گرفت و پس از تکمیل، داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS پردازش و تحلیل شدند.
- برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی استفاده شد. با استفاده از آماره‌هایی نظیر فراوانی، میانگین، انحراف معیار و درصد به توصیف داده‌های پژوهش پرداخته شد.
- به منظور بررسی معناداری آماری تمایل یا عدم تمایل مردم به مشارکت در پروژه پخش سیلاب از آزمون توزیع دوجمله‌ای استفاده شد. این آزمون امکان می‌دهد تا فرضیه «احتمال مشارکت و عدم مشارکت مردم برابر است» (نسبت ۰/۵) به صورت دقیق آزمون شود. با توجه به ماهیت دوحالتی داده‌ها (مشارکت کنند/مشارکت نکنند)، این آزمون بهترین گزینه برای تعیین این بود که آیا تمایل مشاهده شده به مشارکت تصادفی است یا خیر.

۴- نتایج

۴-۱- مقدمه

در این فصل نتایج حاصل از تحقیق بیان می‌شود که به‌طور کلی شامل انتخاب جامعه و نمونه آماری، نتایج ارزیابی روایی توسط متخصصین هیئت علمی دانشگاه‌ها و مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی لرستان، نتایج ارزیابی پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ و نتایج آمار توصیفی است.

۴-۲- نتایج آمار توصیفی

جامعه مورد مطالعه که متشکل از ۱۳۰ بهره‌بردار بخش کشاورزی است، تصویری از یک جامعه میانسال، باتجربه اما با سطح تحصیلات پایین را ترسیم می‌کند. نیمی از افراد این جامعه (۵۰ درصد) بالای ۵۰ سال سن دارند و فقدان کامل افراد ۲۰ تا ۳۰ ساله، زنگ خطری برای سال‌خوردگی نیروی کار و تداوم فعالیت در این بخش محسوب می‌شود. همزمان، تجربه بالای آن‌ها (به‌طوری که ۹۲/۸ درصد بیش از ۲۰ سال سابقه کار دارند) نقطه قوت مهمی است. با این حال، سطح تحصیلات این جامعه بسیار پایین است؛ ۸۱/۶ درصد از افراد یا بی‌سواد هستند یا حداکثر تحصیلات زیردیپلم دارند و تنها ۸/۴ درصد دارای مدرک دانشگاهی هستند که این امر می‌تواند مانعی جدی برای پذیرش نوآوری و فناوری‌های جدید باشد (شکل ۴ و ۵).

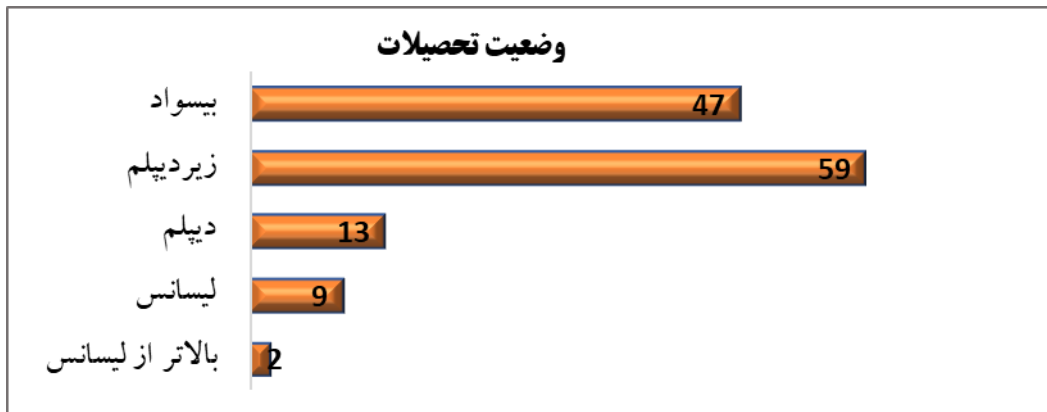
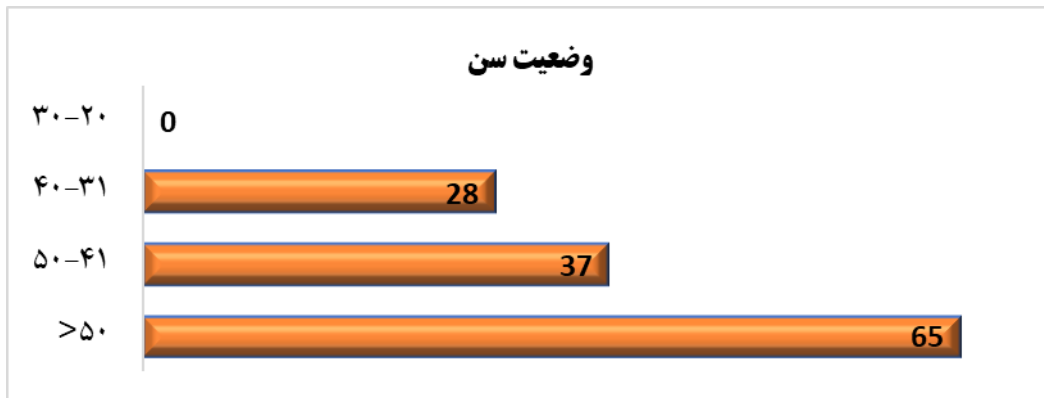
الگوی معیشتی این جامعه به شدت به کشاورزی و دامپروری وابسته است، به‌طوری که ۹۹/۲ درصد پاسخ‌دهندگان به‌طور مستقیم به این فعالیت‌ها مشغول هستند. ساختار مالکیت در این جامعه عمدتاً خرده‌مالکی است؛ ۵۳/۸ درصد از افراد کمتر از ۵ هکتار زمین زراعی دارند و ۵۲/۳ درصد نیز فاقد باغ هستند. در بخش دامپروری، تمرکز اصلی بر روی پرورش گوسفند و بز است (۵۶/۲ درصد از افراد دارای این دام‌ها هستند) در حالی که مالکیت گاو بسیار محدود است (۷۷/۷ درصد بدون گاو). این الگو نشان از سازگاری فعالیت‌ها با شرایط محیطی و منابع محلی دارد.

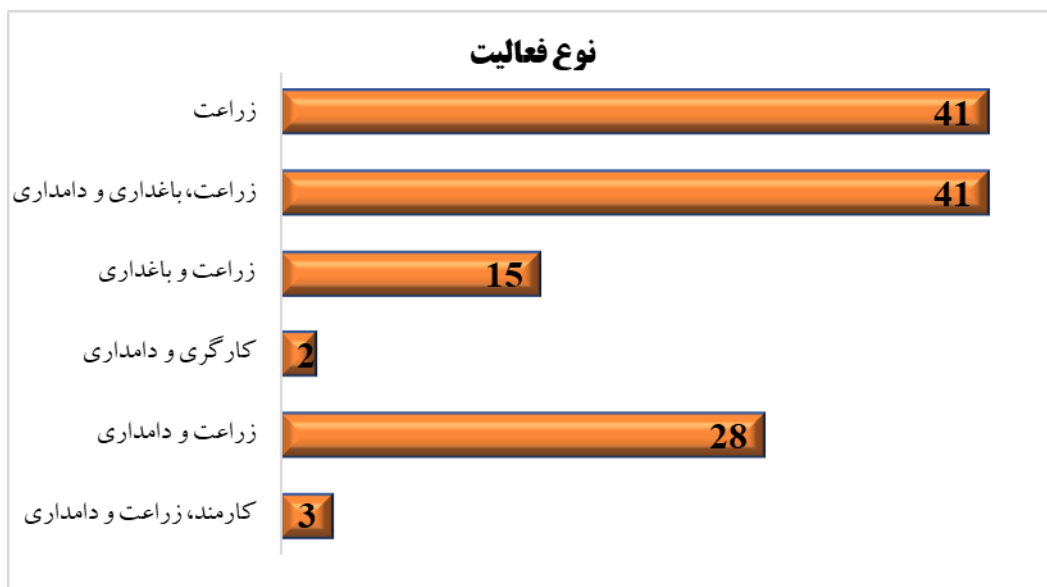
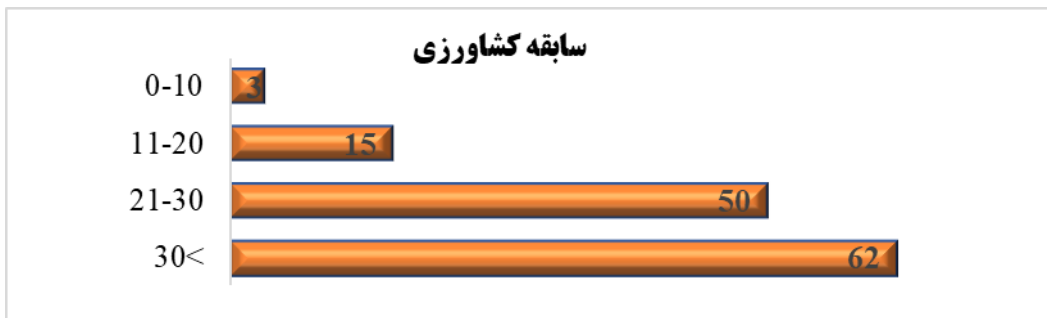
دو شاخص کلیدی دیگر، نقاط قوت و ضعف این جامعه را به وضوح نشان می‌دهند. از یک سو، سرمایه اجتماعی قابل توجهی در قالب مشارکت فیزیکی وجود دارد؛ ۵۰ درصد از افراد مشارکت خود را به صورت فیزیکی ارائه می‌دهند و ۲۶/۲ درصد دیگر به صورت ترکیبی (مالی و فیزیکی) مشارکت می‌کنند. این امر نشان می‌دهد که "نیروی کار" مهم‌ترین دارایی اجتماعی آن‌ها محسوب می‌شود. از سوی دیگر، یک نقطه آسیب‌پذیر بزرگ، پوشش بسیار ضعیف بیمه‌ای است؛ ۷۲/۳ درصد از افراد هیچ سابقه بیمه‌ای ندارند، که آن‌ها را در برابر مخاطرات طبیعی شدت آسیب‌پذیر می‌سازد. در مجموع، این جامعه با چالش‌های بنیادین سالخورده‌گی، پایین بودن سطح دانش رسمی، کوچک بودن مقیاس تولید و عدم امنیت در برابر ریسک‌ها مواجه است، اما از پشتوانه غنی تجربه و روحیه مشارکت جمعی برخوردار است که می‌بایست در طراحی هرگونه برنامه توسعه‌ای به هر دو بعد این ویژگی‌ها توجه شود (جدول ۲ و شکل ۴ و ۵)

جدول ۲- نتایج بررسی آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشد

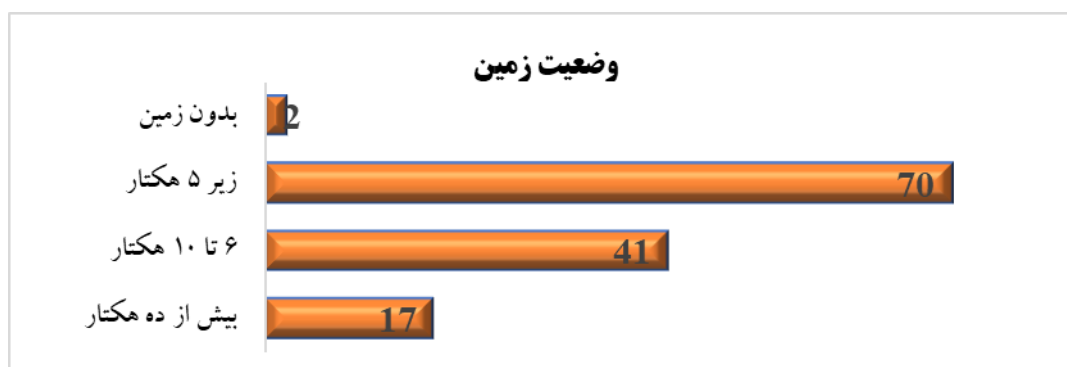
متغیر	کلاس (سال)	تعداد	درصد	متغیر	کلاس	تعداد	درصد
سن	۲۰-۳۰	۰	۰	سواد	بیسواد	۴۷	۳۶/۲
	۳۱-۴۰	۲۸	۲۱/۵		زیردیپلم	۵۹	۴۵/۴
	۴۱-۵۰	۳۷	۲۸/۵		دیپلم	۱۳	۱۰
	>۵۰	۶۵	۵۰		لیسانس	۹	۶/۹
	مجموع	۱۳۰	۱۰۰		بالا‌تر از لیسانس	۲	۱/۵
					مجموع	۱۳۰	۱۰۰
وضعیت باغ	بدون باغ	۶۸	۵۲/۳	وضعیت زمین زراعی	بدون زمین	۲	۱/۵
	زیر ۵ هکتار	۶۰	۴۶/۱		زیر ۵ هکتار	۷۰	۵۳/۹
	۵ تا ۱۰ هکتار	۲	۱/۶		۶ تا ۱۰ هکتار	۴۱	۳۱/۵
	بیش از ده هکتار	۰	۰		< ۱۰ هکتار	۱۷	۱۳/۱
	مجموع	۱۳۰	۱۰۰		مجموع	۱۳۰	۱۰۰
وضعیت دامداری (گوسفند و بز)	بدون گوسفند	۵۷	۴۳/۹	وضعیت دامداری (گاو)	بدون گاو	۱۰۱	۷۷/۷
	زیر ۱۰ راس	۶	۴/۶		زیر ۵ راس	۲۵	۱۹/۲
	۱۱-۳۰ راس	۲۹	۲۲/۳		۱۰-۶ راس	۳	۲/۳
	بیش از ۳۰ راس	۳۸	۲۹/۲		< ۱۰ راس	۱	۰/۸
	مجموع	۱۳۰	۱۰۰		مجموع	۱۳۰	۱۰۰

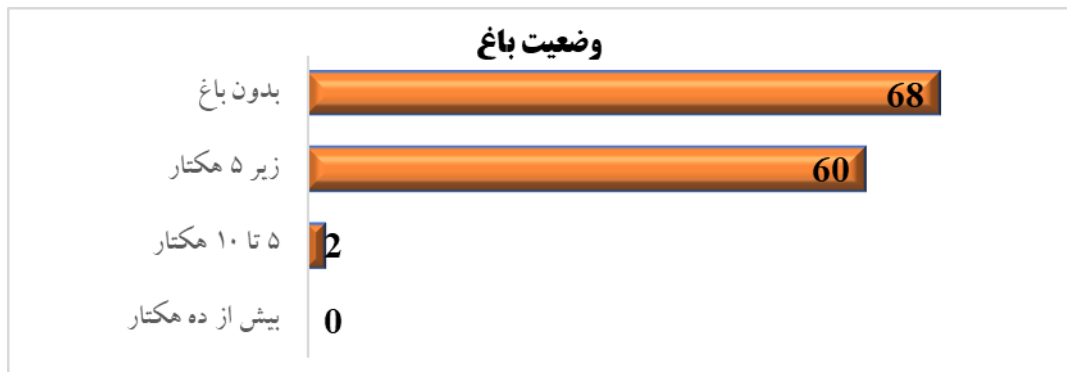
متغیر	کلاس (سال)	تعداد	درصد	متغیر	کلاس	تعداد	درصد
نوع فعالیت	زراعت	۴۱	۳۱/۵	وضعیت سابقه بیمه	بلی	۳۶	۲۷/۷
	زراعت، باغداری و دامداری	۴۱	۳۱/۵		خیر	۹۴	۷۲/۳
	زراعت و باغداری	۱۵	۱۱/۵		مجموع	۱۳۰	۱۰۰
	کارگری و دامداری	۲	۱/۵	سابقه کشاورزی	۱۰-۰	۳	۲/۳
	زراعت و دامداری	۲۸	۲۱/۵		۲۰-۱۱	۱۵	۱۱/۵
	کارمند، زراعت و دامداری	۳	۲/۵		۳۰-۲۱	۵۰	۳۸/۵
	مجموع	۱۳۰	۱۰۰		>۳۰	۶۲	۴۷/۷
			مجموع		۱۳۰	۱۰۰	

شکل ۴- نمودار متغیرهای آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشد

شکل ۵- ادامه نمودار متغیرهای آمار توصیفی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه آبخوان داوودرشید

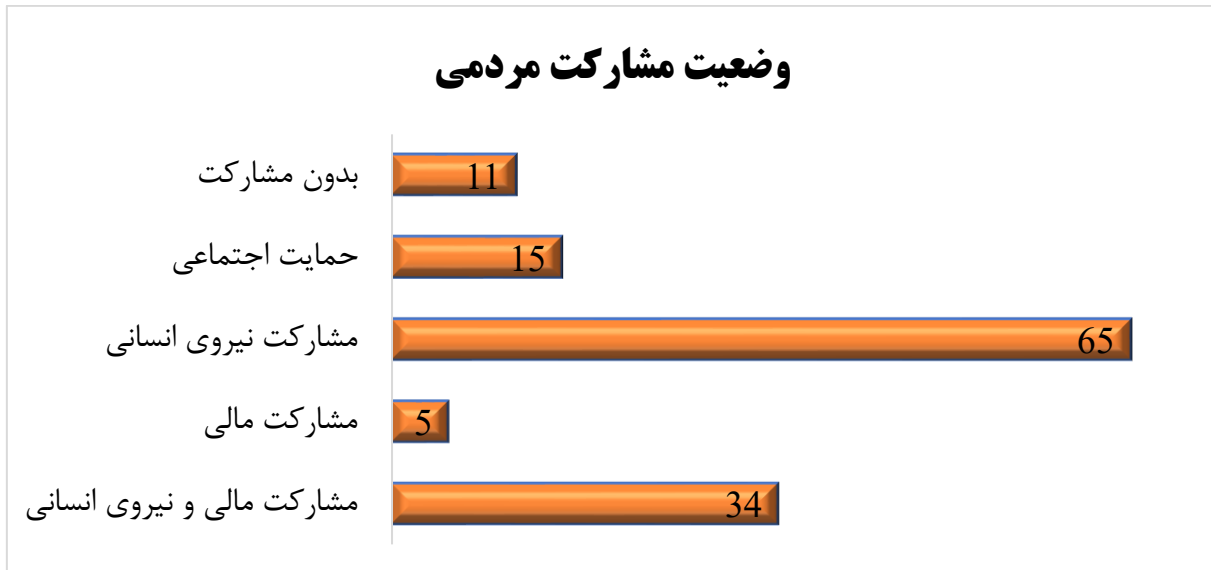
۴-۳- نتایج پذیرش مردمی و میزان و نوع مشارکت

براساس داده‌های جدول ۳ و شکل ۶، می‌توان الگوی مشارکت مردمی در جامعه مورد مطالعه را این‌گونه تحلیل کرد: مشارکت نیروی انسانی با ۵۰ درصد، شکل غالب مشارکت در این جامعه است که نشان‌دهنده وجود سرمایه اجتماعی قوی و تمایل به همکاری فیزیکی است. در رتبه دوم، مشارکت ترکیبی مالی و نیروی انسانی با ۲۶/۲ درصد قرار دارد که بر تمایل جامعه نمونه برای سرمایه‌گذاری همه‌جانبه در پروژه‌ها دلالت دارد. در مقابل، مشارکت صرفاً مالی با ۳/۸ درصد کمترین سهم را دارد که احتمالاً نشان از محدودیت منابع مالی در بین افراد دارد. همچنین، ۱۱/۵ درصد از طریق حمایت اجتماعی مشارکت داشته‌اند که بیان‌گر نقش شبکه‌های اجتماعی و غیرمستقیم در پیشبرد اهداف است (شکل ۴). نکته قابل‌تأمل این که تنها ۸/۵ درصد از افراد هیچ‌گونه مشارکتی نداشته‌اند که این رقم پایین، حاکی از روحیه جمعی و مشارکت‌پذیری بالای اکثریت جامعه است. در مجموع، می‌توان نتیجه گرفت که رویکرد اصلی مشارکت در این جامعه، بر محور "نیروی انسانی" و "سرمایه اجتماعی" می‌چرخد تا "سرمایه مالی".

جدول ۳- نتایج بررسی میزان نوع مشارکت از نظر پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان

داوودرشید

متغیر	نوع مشارکت	تعداد	درصد
وضعیت مشارکت مردمی	بدون مشارکت	۱۱	۸/۵
	حمایت اجتماعی	۱۵	۱۱/۵
	مشارکت نیروی انسانی	۶۵	۵۰
	مشارکت مالی	۵	۳/۸
	مشارکت مالی و نیروی انسانی	۳۴	۲۶/۲
	مجموع		۱۳۰

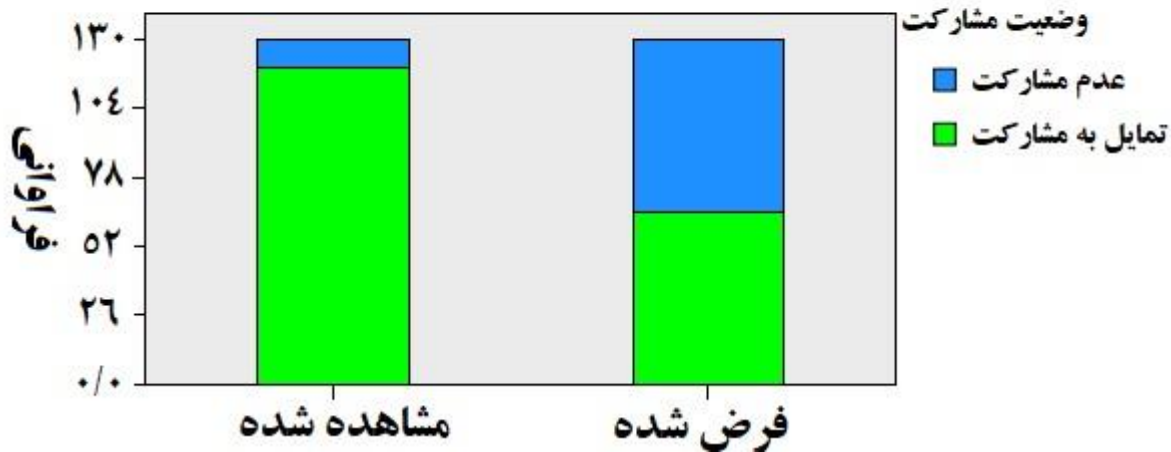

شکل ۶- نمودار وضعیت مشارکت مردمی پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشد

نتایج حاصل از آزمون توزیع دو جمله‌ای در شکل ۷ و جدول ۴ آورده شده است. این آزمون به بررسی رابطه بین عدم مشارکت مردمی و وجود مشارکت در پروژه پخش سیلاب داوودرشد کوهدشت می‌پردازد. این نتایج نشان‌دهنده تمایل قوی و معنادار مردم این منطقه به مشارکت است. این یافته از چند منظر حائز اهمیت است. نخست آن که نسبت مشاهده‌شده مشارکت مردمی به‌طور محسوسی از مقدار فرضی ۰/۵ بیشتر بوده و مقدار p-value کمتر از ۰/۰۰۰۱، این تفاوت را از نظر آماری کاملاً معنادار تأیید می‌کند. این امر بدان معنی است که تمایل به مشارکت در بین ساکنین منطقه تصادفی نیست و از الگوی مشخصی پیروی می‌کند. فاصله اطمینان ۹۵ درصد محاسبه‌شده نیز که مقادیر بالایی را برای نسبت مشارکت نشان می‌دهد، وجود این تمایل را در سطح جامعه آماری به‌صورت قوی تأیید می‌کند. از دیدگاه مدیریتی و برنامه‌ریزی، این نتایج حاوی پیام‌های مهم و امیدبخشی است. سرمایه اجتماعی قابل‌توجهی در منطقه کوهدشت وجود دارد که می‌توان از آن به‌عنوان پایه‌ای مستحکم برای طراحی و اجرای پروژه‌های مشارکتی احیای آبخوان بهره برد. این موضوع به‌ویژه در شرایط کنونی که بسیاری از دشت‌های کشور با بیلان منفی و افت سطح آب‌های زیرزمینی مواجه هستند، از اهمیت دوچندانی برخوردار است. مشارکت مردمی می‌تواند به‌عنوان موتور محرکه‌ای در اجرای موفقیت‌آمیز پروژه‌های احیاء و تعادلبخشی آبخوان عمل کند. می‌توان بیان داشت که اگرچه نتایج این آزمون

از وجود پتانسیل بالای مشارکت مردمی در منطقه کوهدشت حکایت دارد، اما موفقیت پروژه‌های احیای آبخوان در گرو تدوین برنامه‌های عملیاتی دقیق، ایجاد هماهنگی بین بخشی، و تعریف دقیق نقش‌ها و مسئولیت‌های تمامی ذی‌نفعان است. تلفیق دانش بومی با دانش فنی روز، و همچنین تداوم روند مشارکت‌پذیری مردم در تمامی مراحل پروژه، از جمله عواملی هستند که می‌توانند تضمین‌کننده دستیابی به اهداف مورد نظر در راستای احیای پایدار آبخوان دشت کوهدشت باشند.

آزمون توزیع دوجمله‌ای

شکل ۷- نمودار نتایج آزمون توزیع دوجمله‌ای برای پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان

داوودرشید

جدول ۴- نتایج آزمون توزیع دوجمله‌ای برای پرسش‌شوندگان روستاهای حاشیه ایستگاه آبخوان داوودرشید

ارزش عددی	پارامتر
۱۳۰	کل نمونه
۱۱	آمار آزمون
۵/۷۰۱	خطای استاندارد
-۹/۳۸۵	آمار آزمون استاندارد شده
۰/۰۰۰	درجه معنی‌داری

۵- بحث و نتیجه‌گیری

این نشریه با هدف بررسی وضعیت پذیرش مردمی و الگوهای مشارکت در پروژه پخش سیلاب داوود رشید کوه‌دشت انجام شد. یافته‌های تحقیق که از طریق پرسشنامه و مصاحبه با ۱۳۰ بهره‌بردار ساکن در سه روستای مجاور ایستگاه جمع‌آوری شده، تصویر روشنی از نقاط قوت، چالش‌ها و بسترهای اجتماعی مؤثر بر پایداری پروژه ارائه می‌دهد. در این بخش، یافته‌های کلیدی در چارچوب ادبیات موضوع و شرایط خاص منطقه مورد بحث قرار گرفته و نتیجه‌گیری نهایی ارائه می‌شود.

۱. نقش کلیدی سرمایه اجتماعی و تمایل به مشارکت فیزیکی

مهم‌ترین یافته این پژوهش، وجود سرمایه اجتماعی قوی و تمایل بالای مردم به مشارکت در پروژه‌های پخش سیلاب است. براساس نتایج، ۵۰ درصد از پاسخ‌دهندگان تمایل به مشارکت از نوع نیروی انسانی و ۲۶/۲ درصد دیگر تمایل به مشارکت ترکیبی (مالی و نیروی انسانی) داشته‌اند. در مجموع، تنها ۸/۵ درصد از افراد هیچ‌گونه مشارکتی نداشته‌اند. این نتایج که با آزمون توزیع دوجمله‌ای نیز تأیید شد ($p\text{-value} > 0/000$)، نشان می‌دهد که تمایل به مشارکت در جامعه محلی تصادفی نبوده و از پشتوانه محکمی برخوردار است. این یافته با تحقیقاتی مانند دسترنج و همکاران (۱۴۰۰)، کریمی سنگچینی و الوندی (۱۴۰۲) و مصفائی و همکاران (۱۴۰۱) هم‌سو است که بر ارزیابی مثبت روستاییان از پروژه‌های پخش سیلاب و تمایل آن‌ها به مشارکت تأکید کرده‌اند. وجود چنین سرمایه اجتماعی، نقطه قوت اصلی برای برنامه‌ریزان محسوب می‌شود و موفقیت بلندمدت پروژه را در گرو بهره‌گیری از این ظرفیت می‌داند. تمرکز مشارکت بر محور نیروی کار به جای سرمایه مالی (با سهم تنها ۳/۸ درصدی مشارکت صرفاً مالی)، نشان از محدودیت اقتصادی جامعه هدف دارد، اما از سوی دیگر، حاکی از وجود دارایی ارزشمند نیروی انسانی است که می‌تواند جایگزین مناسبی برای هزینه‌های اجرایی باشد.

۲. چالش بنیادین: ساختار سنی سال‌خورده و سطح پایین تحصیلات

اگرچه تمایل به مشارکت بالا است، اما داده‌های جمعیت‌شناختی دو چالش ساختاری بزرگ را نمایان می‌سازد:

ساختار سنی سال خورده: ۵۰ درصد از بهره‌برداران بالای ۵۰ سال سن دارند و فقدان مطلق افراد ۲۰ تا ۳۰ ساله (صفر درصد)، زنگ خطری جدی برای پیرشدن نیروی کار و تداوم فعالیت در بخش کشاورزی و نگهداری از پروژه در آینده است.

سطح پایین تحصیلات: ۸۱/۶ درصد از افراد یا بی‌سواد هستند یا حداکثر تحصیلات زیردیپلم دارند. این ضعف آموزشی می‌تواند مانع اصلی در پذیرش فناوری‌های جدید، درک پیچیدگی‌های مدیریت آبخوان و اجرای روش‌های نوین کشاورزی باشد.

این چالش‌ها در پژوهش‌های دیگر مانند صالح‌پور و همکاران (۱۴۰۰)، کریمی سنگچینی و همکاران (۱۴۰۱) و Sarreshtehdari و همکاران (۲۰۲۲) نیز به‌عنوان عوامل مؤثر بر نگرش و مشارکت مردم شناسایی شده‌اند. بنابراین، اگرچه روحیه مشارکت بالاست، اما توانایی فنی و تداوم نسل آینده برای پاسداری از این پروژه‌ها در حاله‌ای از ابهام قرار دارد.

۳. الگوی معیشتی و سازگاری با پخش سیلاب

الگوی معیشتی جامعه مورد مطالعه به شدت به کشاورزی و دامپروری (۹۹/۲ درصد) وابسته است. ساختار خرده‌مالکی (۵۳/۸ درصد دارای زمین زیر ۵ هکتار) و تمرکز بر پرورش گوسفند و بز (۵۶/۲ درصد) نشان می‌دهد که فعالیت‌های معیشتی با شرایط محیطی منطقه سازگار است. پروژه پخش سیلاب با هدف تغذیه آبخوان و بهبود حاصلخیزی خاک، مستقیماً بر معیشت این مردم تأثیر می‌گذارد. بنابراین، هرگونه بهبود در عملکرد پروژه، به‌طور مستقیم به افزایش درآمد و امنیت غذایی خانوارها منجر می‌شود. این همخوانی بین اهداف پروژه و نیازهای جامعه، یکی از دلایل اصلی پذیرش بالای مردمی است که در تحقیقات مشابه (مصفاei و همکاران، ۱۳۹۹، جیحونی نایینی و همکاران، ۱۴۰۱، Lee و همکاران، ۲۰۲۲ و کریمی سنگچینی، ۱۴۰۲) نیز بر آن تأکید شده است.

۴. آسیب‌پذیری بالا در برابر ریسک و فقدان پوشش بیمه‌ای

یکی از نگران‌کننده‌ترین یافته‌ها، پوشش بسیار ضعیف بیمه‌ای (۷۲/۳ درصد بدون سابقه بیمه) در بین بهره‌برداران است. این جامعه را در برابر مخاطرات طبیعی از جمله خشکسالی‌های مکرر (که در بخش کلیات

نشریه به آن اشاره شد) و سیلاب‌های مخرب (مانند سیلاب ۱۳۹۸) بشدت آسیب‌پذیر می‌سازد. فقدان شبکه ایمنی برای جبران خسارات، می‌تواند تمام دستاوردهای حاصل از پروژه پخش سیلاب را در یک رویداد بحرانی از بین ببرد. این یافته لزوم ادغام «مدیریت ریسک» و «بیمه محصولات و دام» را به‌عنوان مکمل ضروری پروژه‌های آبخیزداری آشکار می‌سازد.

۵. جمع‌بندی نهایی و ارائه راهکارها

این نشریه با رویکردی جامعه‌محور به واکاوی وضعیت پذیرش و مشارکت مردمی در پروژه پخش سیلاب داوود رشید کوه‌دشت پرداخت. یافته‌ها تصویری دوگانه را نمایان ساخت: از یک سو، سرمایه اجتماعی قوی و تمایل عمیق به مشارکت (با سهم غالب ۵۰ درصدی مشارکت نیروی انسانی) به‌عنوان پتانسیلی مغفول‌مانده شناسایی شد که پایه محکمی برای موفقیت بلندمدت پروژه‌های مشابه فراهم می‌کند. این یافته، تأکید پژوهش‌های پیشین بر نقش محوری جامعه محلی در پایداری پروژه‌های منابع طبیعی را تأیید می‌کند. از سوی دیگر، چالش‌های ساختاری ریشه‌دار شامل سالخوردگی جمعیت بهره‌بردار (فقدان نسل جوان)، سطح پایین تحصیلات و فقدان پوشش بیمه‌ای، چالش‌هایی هستند که در صورت بی‌توجهی، می‌توانند این پتانسیل ارزشمند را به خطر انداخته و دستاوردهای فنی پروژه را بی‌ثمر سازند.

نتایج این پژوهش مؤید این اصل کلیدی است که پروژه‌های پخش سیلاب، صرفاً سازه‌های فنی نیستند، بلکه سازه‌های اجتماعی-فنی پیچیده‌ای هستند که موفقیت آنها در گرو تعادل بخشیدن به این دو بعد است. بنابراین، تدوین برنامه‌های آتی می‌بایست بر محور «توانمندسازی جامعه محلی» و «کاهش آسیب‌پذیری‌ها» طراحی شود. راهکارهای عملیاتی پیشنهادی—شامل اجرای برنامه‌های آموزشی سازگار با سطح سواد محلی، ایجاد مشوق‌های اقتصادی برای جذب جوانان، تلفیق پروژه با طرح‌های بیمه‌ای روستایی، و تقویت نهادهای محلی مانند شوراهای آب‌بران—نباید به‌عنوان اقداماتی جنبی، بلکه به‌عنوان رکن اساسی چرخه مدیریت پروژه دیده شوند. ادامه این مسیر مستلزم پایش مستمر و ارزیابی مشارکتی است که در آن، خود مردم به‌عنوان ناظران و اصلاح‌کنندگان طرح عمل کنند. در نهایت، تجربه داوودرشید نشان می‌دهد که کلید تحقق مدیریت پایدار و یکپارچه منابع آب و خاک در مناطق خشک ایران، تنها از طریق همگرایی دانش فنی، خرد جمعی و

عزم نهادهای متولی میسر خواهد بود. این نشریه گامی در جهت ترسیم این مسیر و ارائه نقشه‌ای مبتنی بر شواهد میدانی برای پژوهشگران، برنامه‌ریزان و مدیران حوزه منابع طبیعی کشور است.

به‌طور خلاصه، پروژه پخش سیلاب داوود رشید کوه‌دشت در بستر اجتماعی با دوگانگی مواجه است: از یک سو، از سرمایه اجتماعی و تمایل به مشارکت بسیار بالایی برخوردار است و از سوی دیگر، با چالش‌های ساختاری سالخورده‌گی، پایین بودن سطح تحصیلات و آسیب‌پذیری اقتصادی روبرو است.

راهکارهای پیشنهادی مبتنی بر یافته‌های نشریه:

الف: راهکارهای کلی پیشنهادی:

- توانمندسازی و آموزش: اجرای برنامه‌های آموزشی مستمر و کاربردی برای بهره‌برداران با توجه به سطح سواد آن‌ها، با هدف ارتقای دانش فنی در زمینه نگهداری از پروژه، روش‌های نوین آبیاری و مدیریت خرد آب.
- جلب مشارکت جوانان: ایجاد انگیزه برای جذب نسل جوان از طریق معرفی فرصت‌های اقتصادی مرتبط با پروژه، مانند توسعه باغداری مدرن، پرورش گیاهان دارویی و اکوتوریسم در عرصه‌های احیاشده توسط پخش سیلاب.
- تدوین برنامه مدیریت خطر: یکپارچه‌سازی پروژه با طرح‌های بیمه محصولات کشاورزی و دامی برای کاهش آسیب‌پذیری معیشت مردم در برابر مخاطرات طبیعی.
- نهادسازی و مشارکت نهادی: تقویت نهادهای محلی مانند شوراهای روستا و تعاونی‌های آبران برای توزیع عادلانه آب و مسئولیت‌پذیری جمعی در نگهداری از پروژه.
- پایش مستمر و ارزیابی مشارکتی: ایجاد سازوکارهایی برای نظارت مستمر بر عملکرد پروژه با مشارکت خود مردم، تا مشکلات به سرعت شناسایی و راهکارهای بومی برای آن‌ها پیدا شود.

ب: راهکارهای پیشنهادی مبتنی بر مدیریت جامع مشارکت مردمی در چرخه پروژه:

موفقیت پایدار پروژه‌های پخش سیلاب منوط به ادغام فرآیند جلب مشارکت مردمی در تمامی مراحل برنامه‌ریزی، اجرا و نگهداری است. براساس یافته‌های این پژوهش، راهکارهای اجرایی ذیل در قالب یک مدل مدیریتی مرحله پیشنهاد می‌شود:

۱. مرحله پیش از اجرا (طراحی و برنامه‌ریزی مشارکتی):

- تشکیل "کمیته راهبردی مشارکت محلی" متشکل از کنندگان ذی‌نفعان کلیدی (کشاورزان پیشرو، دامداران، زنان روستایی، شورای اسلامی و بخش‌داری) پیش از هرگونه مطالعات فنی. نقش این کمیته، تعریف مشترک مسئله، نیازسنجی و اولویت‌بندی خواسته‌های جامعه در قالب کارگاه‌های مشترک است.
- تهیه "برنامه ارتباطات و مشارکت ذی‌نفعان (SPP)" به‌عنوان یک ضمیمه اجباری برای گزارش‌های فنی. این برنامه باید نقشه ذی‌نفعان، روش‌های اطلاع‌رسانی، سازوکارهای دریافت بازخورد و چگونگی انعکاس نظرات در طراحی نهایی را مشخص کند.
- اجرای "آموزش تسهیل‌گران محلی" از میان افراد معتمد روستا برای ایفای نقش رابط و تفسیرگر بین کارشناسان فنی و جامعه.

۲. مرحله اجرا (اجرای مشترک و ایجاد حس تعلق):

- واگذاری بخشی از عملیات اجرایی با قابلیت انجام توسط نیروی محلی (نظیر احداث بانکتهای ساده، نهال‌کاری، حفاظت) از طریق قراردادهای مشارکتی خرد با گروه‌های محلی یا تعاونی‌ها.
- استقرار سیستم "نظارت همزمان مردمی" که در آن کنندگان روستاها همراه با ناظر فنی، بر کیفیت اجرا نظارت داشته و گزارش روزانه تهیه کنند.

- برگزاری بازدیدهای دوره‌ای و "جشنواره‌های کار مشارکتی" برای تجلیل از همکاران محلی و تقویت روحیه جمعی.

۳. مرحله بهره‌برداری و نگهداری (نهادسازی برای تداوم):

- تدوین و امضای "منشور مشارکت در بهره‌برداری و نگهداری" به صورت رسمی بین سازمان متولی و کنندگان قانونی روستاها. این منشور حقوق، مسئولیت‌ها، سهم‌های مشارکت (نیروی کار/مالی) و مقررات بهره‌برداری از آب و علوفه را به طور شفاف تعریف می‌کند.
- تأسیس "صندوق احیاء و نگهداری مشارکتی" با مشارکت مالی دولت و ساکنان. درآمد حاصل از فروش محصولات جنبی پروژه (مانند علوفه یا نهال) به این صندوق واریز و برای هزینه‌های نگهداری و بیمه محصولات بهره‌برداران استفاده شود.
- طراحی و اجرای "برنامه توانمندسازی اقتصادی جوانان" مرتبط با عرصه پروژه (مانند پرورش گیاهان دارویی در حاشیه بانکت‌ها، توسعه اکوتوریسم، آموزش تعمیرکاران پیشگر سامانه) برای جذب نسل جدید و مقابله با سالخوردگی.

۴. مرحله پایش و ارزیابی (یادگیری و تکامل مشارکت):

- ایجاد "سامانه شکایات و پیشنهادات محلی" با دسترسی آسان (حتی از طریق پیامک) برای ثبت سریع مشکلات و ایده‌ها.
- انجام "ارزیابی مشارکتی سالانه عملکرد پروژه" با حضور تمامی ذی‌نفعان و با استفاده از شاخص‌های توافق‌شده. نتایج این ارزیابی مبنای اصلاح برنامه عملیاتی سال بعد قرار گیرد.
- مستندسازی و نشر تجربیات موفق و ناموفق مشارکت در قالب بولتن‌های ساده و قابل فهم برای بهره‌برداران، تا چرخه یادگیری اجتماعی بسته شود.

در نهایت، می‌توان نتیجه گرفت که پروژه پخش سیلاب داوود رشید نه تنها یک طرح فنی، بلکه یک سازه اجتماعی-فنی است. تداوم و پایداری آن در گروی درک صحیح از بستر اجتماعی و برنامه‌ریزی برای تقویت

نقاط قوت (مشارکت) و رفع نقاط ضعف (سالخوردگی، آموزش و بیمه) است. این پژوهش نشان می‌دهد که پتانسیل عظیمی برای موفقیت وجود دارد، اما تبدیل این پتانسیل به واقعیت پایدار، نیازمند عزمی فرابخشی و خرد جمعی است.

فهرست منابع

- جیحونی نائینی، ح.، نجفی نژاد، ع.، سعدالدین، ا.، امیدوار، ا. ۱۴۰۱. تعیین عوامل مؤثر بر مشارکت آبخیزنشینان در طرح‌های آبخیزداری و تحلیل ارتباط آن‌ها (مطالعه موردی: حوضه رودخانه بزرگ نائین استان اصفهان). مدیریت جامع حوزه‌های آبخیز. ۲(۲): ۱۶-۳۰.
- حسنی، ح.، ملکی، م. ۱۳۹۹. تحلیل اقتصادی و اجتماعی آثار عملیات آبخیزداری بر آبخیزنشینان (مطالعه موردی: حوزه آبخیز حسن ابدال - استان زنجان). پژوهشنامه مدیریت حوزه آبخیز. ۱۱(۲۱): ۱۴۳-۱۵۳.
- حشمتی، م.، پرویزی، ی.، قیطوری، م.، صانعی، م.، شادفر، ص.، گودرزی، م. ۱۳۹۸. ارزیابی پروژه‌های اجرا شده آبخیزداری از دیدگاه روستاییان در حوضه رزین استان کرمانشاه. مجله مهندسی و مدیریت آبخیز. ۱۱(۱): ۱۰۱-۱۱۱.
- حیدری ساربان، و.، عبدپور، ع. ۱۳۹۸. عوامل بهبود معیشت پایدار روستایی از دیدگاه ساکنان محلی، مطالعه موردی: شهرستان اردبیل. تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی (علوم جغرافیایی). ۱۹(۵۴): ۲۳-۴۶.
- دسترنج، ع.، نور، ح.، رستمی، م.، چزگی، ج. ۱۴۰۰. ارزیابی اثربخشی طرح پخش سیلاب از دیدگاه ذی‌نفعان حاشیه طرح (مطالعه موردی: پخش سیلاب جاجرم). سامانه‌های سطوح آبرگیر باران. ۹(۱): ۲۱-۳۲.
- رضایی، ج.، صیدزاده، ح.، شادمانی، ع. ۱۳۹۶. پایش و تجزیه و تحلیل اثرات اقتصادی پخش سیلاب در ایستگاه تحقیقاتی پخش سیلاب دهلران. مهندسی و مدیریت آبخیز. ۹(۴): ۴۷۹-۴۹۲.
- صالح‌پورجم، ا.، رسولی، ف.، سررشته‌داری، ا.، مصفائی، ج. و کیانیان، م. ۱۳۹۹. بررسی شاخص‌های اجتماعی مؤثر در عدم مشارکت مردمی در طرح‌های منابع طبیعی با کاربرد روش AHP و آزمون‌های ناپارامتریک. مهندسی و مدیریت آبخیز. ۱۲(۱): ۳۳۰-۳۳۹.
- صالح‌پورجم، ا.، مصفائی، ج.، طباطبایی، م.ر. ۱۴۰۰. دیدگاه‌های متفاوت از مانع‌های مشارکت مردم در طرح‌های آبخیزداری در جنوب آراد، شهرستان ری. پژوهش‌های آبخیزداری. ۳۴(۲): ۶۱-۷۶.

- فعلی نهاوند، س.، رسولی آذر، س. ۱۳۹۶. ارزیابی اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی پروژه‌های آبخیزداری حوزه آبخیز سد مهاباد. مجله ترویج و توسعه آبخیزداری. ۵(۱۸): ۲۵-۳۵.
- کرمی، غ.، رضایی‌مقدم، ک. ۱۳۹۹. ارزیابی تأثیر اجتماعی: رویکردی نوین در مدیریت پایدار برنامه‌های توسعه. مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی. ۴(۲): ۱۶۹-۱۹۴.
- کریمی سنگچینی، ا.، یوسفی مبرهن، ا.، ویسکرمی، ا.، ویسکرمی، ف. ۱۴۰۳. بررسی اثر پخش سیلاب بر نفوذپذیری خاک (مطالعه موردی: پخش سیلاب داوودرشد کوه‌دشت). مجله علوم و مهندسی آبخیزداری ایران. ۱۸(۶۶): ۴۹-۵۸.
- کریمی سنگچینی، ا. ۱۴۰۲. ارزشیابی پروژه‌های آبخیزداری اجراشده از نظر بهبود روحیه مشارکت مردمی در حوزه آبخیز ریمله، استان لرستان. مهندسی و مدیریت آبخیز. ۱۵(۳): ۴۵۲-۴۶۶.
- کریمی سنگچینی، ا.، الوندی، ا. ۱۴۰۲. آثار اجتماعی - اقتصادی طرح‌های آبخیزداری اجراشده از دیدگاه کارشناسان در آبخیز ریمله، استان لرستان. پژوهش‌های آبخیزداری. ۳۶(۱): ۳۴-۴۹.
- کریمی سنگچینی، ا.، صالح‌پورجم، ا.، بهادری، م. ۱۴۰۱. ارزیابی نگرش آبخیزنشینان به طرح‌های مدیریتی در آبخیز ریمله. پژوهش‌های آبخیزداری. ۳۵(۴): ۳۴-۴۶.
- مسلمی، ح. ۱۳۹۷. اثرات طرح پخش سیلاب بر برخی از خصوصیات فیزیکوشیمیایی و حاصل‌خیزی خاک، مطالعه موردی: پخش سیلاب تیغ سیاه هشتبندی در استان هرمزگان. نشریه علمی-پژوهشی مهندسی و مدیریت آبخیز. ۱۰(۱): ۷۱-۸۰.
- مصفائی، ج. صالح‌پورجم، ا. ۱۳۹۹. ارزیابی کمی اثرات اقدامات آبخیزداری بر وضعیت هیدرولوژیکی حوضه، مطالعه موردی: حوزه آبخیز آکوجان. مجله مهندسی و مدیریت آبخیز. ۱۲(۲): ۵۲۶-۵۳۴.
- مصفائی، ج.، سرفراز، ف.، صالح‌پورجم، ا. و طباطبایی م. ۱۴۰۱. تحلیل موانع مشارکت مردمی در طرح‌های آبخیزداری حوضه نینه‌رود استان قزوین. پژوهشنامه مدیریت حوزه آبخیز. ۱۳(۲۶): ۸۲-۹۲.
- معظمی، م.، ذرتی‌پور، ا. ۱۳۹۵. تعیین روند رسوبگذاری در سامانه پخش سیلاب به روش پایش تغییرات تصاویر ماهواره‌ای. پژوهش‌های حفاظت آب و خاک. ۲۳(۲): ۲۱۱-۲۲۴.
- میرزایی، ا.، نوروزی، ف. ۱۳۸۸. مشارکت اجتماعی و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. فصلنامه علمی راهبرد، ۱۷(۴): ۲۴۹-۲۶۹.
- وهابی، ج. ۱۳۸۲. تحلیل سامانه‌های پخش سیلاب و معرفی نیازهای تحقیقاتی. پژوهش و سازندگی. ۶۰: ۲۲-۲۹.
- Ali, M. A. & Kamraju, M. 2024. The Role of Community Participation in Sustainable Integrated Water Resources Management: Challenges, Opportunities, and Current Perspectives. Integrated Management of Water Resources in India: A Computational Approach: Optimizing for Sustainability and Planning. 325-344.

- Bindschadler, R. A., Scambos, T. A., Choi, H., & Haran, T. M. (2010). Ice sheet change detection by satellite image differencing. *Remote Sensing of Environment*, 114(7): 1353–1362.
- Chan, T., Powell, B., Hoverman, S. & Ross, H. 2008. Participatory approaches in developing a model to assist water resource management in a catchment in the Solomon Islands. In *International Congress on Environmental Modelling and Software. iEMSs*. 9 p.
- Cinderby, S., de Bruin, A., Mbilinyi, B., Kongo, V. & Barron, J. 2011. Participatory geographic information systems for agricultural water management scenario development: A Tanzanian case study. **Physics and Chemistry of the Earth, Parts A/B/C*. 36*(14–15): 1093–1102.
- Dougherty, W.J., Fleming, N.K., Cox, J.W. & Chittleborough, D.J. 2004. Phosphorus transfer in surface runoff from intensive pasture systems at various scales: A review. *Journal of Environmental Quality*. 33(6): 1–16.
- Freeman, R.E. 1984. *Strategic management: A stakeholder approach*. Prentice-Hall.
- Garcia, X., Muro, M., Ribas, A., Llausàs, A., Jeffrey, P. & Saurí, D. 2013. Attitudes and behaviours towards water conservation on the Mediterranean coast: The role of socio-demographic and place-attachment factors. *Water International*. 8(3): 283–296.
- George, S. 1992. Generalization in rural development: Eleven villages in south Gujarat. *Journal of International Development*. 4(5): 434–762.
- Karimi Sangchini, E., Salehpour Jam, A. & Mosaffaie, J. 2022. Flood risk management in Khorramabad watershed using the DPSIR framework. *Natural Hazards*. 122(1): 3101–3121.
- Koley, S. and Jeganathan, C. 2023. Evaluating the climatic and socio-economic influences on the agricultural drought vulnerability in Jharkhand. *Environmental Monitoring and Assessment*. 195(1): 8.
- Kousar, A. 1992. Desertification control floodwater spreading in Iran. *Unasylya*. 43(169): 27–30.
- Krywkow, J. & Hare, M. 2008. Participatory process management. In *International Congress on Environmental Modelling and Software. iEMSs*. 888-899.
- Lee, C.C., Huang, K.C., Kuo, S.Y., Cheng, C.K., Tung, C.P. & Liu, T.M. 2022. Development of a social impact assessment for the water environment: A professional perspective. *Water*. 13(1): 3355–3376.
- Maleki, M. & Eslamian, S. 2024. Sediment Impact on Flood-Spreading Projects. In *Handbook of Climate Change Impacts on River Basin Management* (pp. 3-18). CRC Press.
- Newham, L.T.H., Jakeman, A.J. & Letcher, R.A. 2006. Stakeholder participation in modelling for integrated catchment assessment and management: An Australian case study. *International Journal of River Basin Management*. 4(3): 1–13.
- Sarreshtehdari, A., Salehpour Jam, A., Soltani, M., Noroozi, A., Shademani, A. & Kheirkhah Zarkesh, M. 2022. Evaluating the impacts of flood spreading plans from the view point of experts using nonparametric statistical tests, Case study: Ab-Barik aquifer of Bam. *Watershed Engineering and Management*. 14(1): 55–64.
- Soleimani, R., Mahdian, M.H. & Kamali, K. 2013. Spatial and temporal variability of soil infiltration as affected by floodwater spreading in southern Dehloran. *Journal of Water and Soil Conservation*. 20(3): 51–71.

- Unger, P.W. & Stewart, B.A. 1983. Soil management for efficient water use: An overview. In H.M. Taylor, W.R. Jordan, & T.R. Sinclair (Eds.), *Limitations to efficient water use in crop production* (pp. 419–460). ASA, CSSA, SSSA.
- Varua, M.E., Maheshwari, B., Ward, J. & Dave, S. 2017. Groundwater conservation attitudes, behavior and water management: The case of farmers in rural India. *Transactions on Ecology and the Environment*. 220: 141–150.
- Yaebiyo, G., Tesfay, Y. & Assefa, D. 2015. Socio-economic impact assessment of integrated watershed management in Sheka watershed, Ethiopia. *Journal of Economics and Sustainable Development*. 6(9): 202–212.
- Zheng, Y., Li, X. G., Jia, B. & Jiang, R. 2019. Simulation of pedestrians' evacuation dynamics with underground floodwater spreading based on cellular automaton. *Simulation Modelling Practice and Theory*. 94: 149–161.
- Zhou, W., Arcot, Y., Medina, R., Bernal, J., Cisneros-Zevallos, L., Akbulut, M. 2024. Integrated Pest Management: An Update on the Sustainability Approach to Crop Protection. *ACS Omega*, 9. 10.1021/acsomega.4c06628.
- Zulkarnaini, Z., Sujianto, S., Wawan, W., Muchid, M. & Mashur, D. 2023. Strengthening Community Social Capital In Peatland Management. *Sosiohumaniora*. 25(1): 44-51.

Abstract:

In arid and semi-arid regions such as Iran, floodwater spreading systems have gained increasing importance as a strategy for flood management and groundwater recharge. However, the long-term sustainability of these projects is highly dependent on public participation. This study aimed to investigate the status of public acceptance and participation patterns in the Davoud Rashid Koohdasht flood spreading project. Data were collected via questionnaires and face-to-face interviews with 130 beneficiaries residing in three villages adjacent to the station and were analyzed using descriptive statistics and the binomial distribution test. The findings indicate a strong and significant public willingness to participate, with 50% willing to contribute labor and 26.2% willing to engage in combined (financial and labor) participation. The binomial distribution test confirmed this willingness with 99.9% confidence. However, structural challenges were identified, including an aging community (50% over 50 years old), low education levels (81.6% below high school diploma), and very weak insurance coverage (72.3% without insurance). The results show that while the potential for public participation for the project's success is very high, its continuity necessitates implementing local extension-educational programs, creating economic incentives to attract youth, and designing participatory insurance mechanisms to mitigate natural risks.

Keywords: Flood management, Public acceptance, Social participation, Binomial distribution test.

پیوست ۱: پرسشنامه

بسمه تعالی

با سلام و احترام

به پیوست پرسشنامه مربوط به ارزشیابی پروژه‌های پخش سیلاب اجراشده از نظر بهبود روحیه مشارکت مردمی از دیدگاه بهره‌برداران در ایستگاه پخش سیلاب داوود رشید لرستان به حضور ارسال می‌شود. تجربه ثابت کرده است، چنانچه پروژه‌های پخش سیلاب فاقد اثرات مثبت اجتماعی باشند و تأثیر مطلوبی در نگرش مردم و نیز درآمد و اشتغال‌زایی ساکنین حوزه آبخیز نداشته باشند، بدیهی است که ساکنین حوزه‌ها انگیزه چندانی برای مشارکت در اجرای این پروژه‌ها نخواهند داشت و عملاً سرمایه‌گذاری برای اجرای این گونه پروژه‌ها از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نبوده و استهلاک سرمایه‌های ملی را به دنبال خواهد داشت. بنابراین لازم است تا اثربخشی پروژه‌های مذکور از دیدگاه ساکنین مناطق مجاور و بهره‌برداران آبخیز مورد بررسی قرار گیرد، تا بتوان به بهبود روحیه مشارکت مردمی در حفظ و نگهداری این پروژه‌ها و مشارکت در اجرای پروژه‌های آبی آبخیزداری کمک کرد. خواهشمند است با تکمیل پرسشنامه، مشارکت بیشتر خود را تحقق بخشید. از

همکاری شما صمیمانه سپاسگزارم

باتشکر و آرزوی توفیق الهی

بخش اول) مشخصات فردی:

۱. جنسیت: زن مرد

۲. سن: ..... سال وضعیت تأهل: مجرد متأهل

۴. سابقه کار در بخش کشاورزی: ..... سال

۵. عنوان رشته تحصیلی: میزان تحصیلات:

۷. آیا در کنار شغلی اصلی به کار دیگری اشتغال دارید؟ بلی خیر

عنوان شغل دوم: .....

۸. میزان مالکیت زراعی و باغی:

میزان زمین زراعی: تعداد قطعات زراعی:

میزان زمین باغی: تعداد قطعات باغی:

۹. آیا از بیمه محصولات کشاورزی استفاده می‌کنید؟ بلی خیر

۱۰. در سال جاری از بیمه محصولات کشاورزی استفاده کرده‌اید؟ بلی خیر

۱۱. میزان مالکیت دام:

تعداد دام سبک: تعداد دام سنگین:

۱۲. آیا سابقه مشارکت در طراحی، اجرا و نگهداری سامانه پخش سیلاب را دارید؟ بلی خیر

اگر مشارکت داشتید به چه صورت؟

حمایت اجتماعی مشارکت مالی مشارکت نیروی انسانی مشارکت مالی و نیروی انسانی

بخش دوم) لطفاً نظر خود را درباره گویه‌های زیر بیان کنید.

ردیف	عوامل بهبود مشارکت مردمی در ایستگاه پخش سیلاب	سطح موافقت			
		زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
۱	اجرای پروژه موجب ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در منطقه شده است.				
۲	این پروژه به بهبود مشارکت زنان در فعالیت‌های منابع طبیعی و آبخیزداری کمک کرده است.				
۳	پروژه باعث افزایش درآمد خانوارهای محلی شده است				
۴	همکاری نهادهای مختلف (جهاد کشاورزی، هواشناسی، بهداشت و...) در اجرای پروژه باعث ارتقای مشارکت شده است.				
۵	توسعه زیرساخت‌های ارتباطی (راه‌ها، مسیرهای دسترسی) در نتیجه اجرای پروژه تحقق یافته است.				
۶	اجرای پروژه منجر به کاهش اختلافات محلی و بهبود روابط اجتماعی بین روستاییان شده است.				
۷	حضور پررنگ‌تر معتمدان روستایی در اجرای پروژه				
۸	اجرای پروژه به بهبود امکانات رفاهی در روستا کمک کرده است.				
۹	شوراهای محلی و نهادهای مردمی نقش مؤثری در اجرای این پروژه داشته‌اند.				
۱۰	پروژه باعث تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خانوارهای منطقه شده است.				
۱۱	اجرای پروژه انگیزه برای انجام فعالیت‌های گروهی را در بین ساکنان افزایش داده است.				
۱۲	مشارکت در پروژه تمایل به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و خیریه را در ساکنان تقویت کرده است.				
۱۳	اجرای پروژه انگیزه مشارکت را در روستاهای مجاور نیز افزایش داده است.				
۱۴	مشارکت در پروژه باعث تقویت حس عزت‌نفس و هویت اجتماعی افراد شده است.				
۱۵	افزایش دسترسی به اعتبارات خرد و تسهیلات بانکی طولانی‌مدت.				

ردیف	راهکارهای بهبود مشارکت مردمی در ایستگاه پخش سیلاب	سطح موافقت			
		خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم
۱	تا چه اندازه با مفهوم و فواید ایستگاه‌های پخش سیلاب آشنا هستید؟				
۲	تا چه اندازه به مفید بودن این طرح اعتماد دارید؟				
۳	تا چه اندازه در منطقه شما درباره پروژه‌های پخش سیلاب اطلاع‌رسانی شده است؟				
۴	تا چه اندازه در مورد نوع کمکی که می‌توانید به نگهداری از ایستگاه پخش سیلاب داشته باشید اطلاع‌رسانی شده است؟				
۵	تا چه اندازه از تشکل‌های مردمی در منطقه (تعاونی‌ها و...) در اداره این طرح استفاده می‌شوند؟				
۶	تا چه اندازه از تجربه مردم محلی در اداره این طرح استفاده می‌شود؟				
۷	تا چه اندازه در اجرا و حفاظت این طرح از نظارت افراد معتمد منطقه و شوراهای استفاده شده است؟				
۸	تا چه اندازه از مردم در مراحل مختلف انجام این طرح در منطقه نظرخواهی شده است؟				
۹	تا چه اندازه از آموزش‌ها و برنامه‌های ترویجی لازم در ارتباط با این طرح برخوردار شدید؟				
۱۰	تا چه اندازه از طریق بازدید با دیگر طرح‌های منابع طبیعی اجرا شده در منطقه آشنا شدید؟				
۱۱	تا چه اندازه مشارکت در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی این طرح برای شما اهمیت دارد؟				
۱۲	تا چه اندازه این طرح به شما در دریافت حمایت مالی یا تسهیلات بانکی کمک کرده است؟				
۱۳	تا چه اندازه این طرح به شما در افزایش درآمد و بهره‌وری زمین کمک کرده است؟				
۱۴	تا چه اندازه این طرح به شما در بهبود منابع آبی کمک کرده است؟				
۱۵	تا چه اندازه این طرح به شما در بهبود امکانات روستا (مانند جاده و...) کمک کرده است؟				

**Ministry of Agriculture-Jahad
Agricultural Research, Education and Extension Organization
Soil Conservation and Watershed Management Research Institute
Agriculture and Natural Resources Research and Education Center of
Lorestan**

Title: Assessment of Public Acceptance of Flood Spreading Stations (Case Study: Davood Rashid, Kouhdasht)

Authors: Ebrahim Karimi Sangchini, Seyed Hossein Arami, Ehsan Alvandi, Ebrahim Yousefi Mobarhan, Ali Dastranj

Editor: Saeed Nabipay Lashkarian

Page Layout: Abbas Seddigh

Publisher: Soil Conservation and Watershed Management Research Institute

Circulation: 10 copies

Date of publication: Spring 2026

This scientific work has been registered with the series number of **69190** at the date of **2026-04-27** the Agriculture Information and Scientific Documents Center. All rights reserved. No part of this publication may reproduced or translated without the original reference.

**Ministry of Agriculture-Jahad
Agricultural Research, Education and Extension Organization
Soil Conservation and Watershed Management Research Institute
Agriculture and Natural Resources Research and Education Center of
Lorestan**

Technical report:

Assessment of Public Acceptance of Flood Spreading Stations (Case Study:
Davood Rashid, Kouhdasht)

Authors:

Ebrahim Karimi Sangchini, Seyed Hossein Arami, Ehsan Alvandi, Ebrahim
Yousefi Mobarhan, Ali Dastranj

Series Number: 69190

2026

Ministry of Agriculture - Jihad

Agriculture Research, Education and Extension Organization

Soil Conservation and Watershed Management Research Institute

Agricultural and natural resources research and training center of Lorestan province

Technical Report

Assessment of Public Acceptance of Flood Spreading Stations (Case Study: Davood Rashid, Kouhdasht)

Authors:

Ebrahim Karimi Sangchini, Seyed Hossein Arami, Ehsan
Alvandi, Ebrahim Yousefi Mobarhan, Ali Dastranj

Series Number: 69190

2026